

Concepten voor een gezonde wijk

Vier beeldessays

De essays in dit rapport zijn in opdracht van InnovatieNetwerk opgesteld door:
Peter Lubbers, Marian de Vries, Alwin de Lang, Joost Bouwman en Anne Seghers
(Buro Lubbers)

Theo Heldens en Maaïke van Stiphout (DS Landschapsarchitecten)

Harry Derks en Paulien Varkenvisser (DLA+ Landschapsarchitecten)

Theo Versnel (DynaVision), Pierre Gerrissen en Carlo van Herwaarden (Mobillion)

Met dank aan:

Woningcorporatie Wonen Centraal (Alphen a/d Rijn)

Gemeente Alphen a/d Rijn

Woningcorporatie Trudo (Eindhoven)

Woningcorporatie De Woonplaats (Enschede)

Gemeente Enschede

Projectcoördinatie:

Noud te Riele (Storm CS)

Projectleider InnovatieNetwerk:

Hans Rutten

Dit rapport valt binnen het thema 'Gezonde Samenleving', concept 'Gezonde Wijk'.

InnovatieNetwerk

Postbus 19197

3501 DD Utrecht

tel.: 070 378 56 53

www.innovatienetwerk.org

Het ministerie van LNV nam het initiatief tot en financiert InnovatieNetwerk.

ISBN: 978 – 90 – 5059 – 391 – 5

Overname van tekstdelen is toegestaan, mits met bronvermelding.

Rapportnr. 09.2.210, Utrecht, juli 2009

Voorwoord

Via het concept 'Gezonde Wijk' zoekt InnovatieNetwerk de vernieuwing in de alledaagse leefomgeving van mensen: de wijk als sociale bouwsteen van onze steden en dorpen. Dit concept heeft tot doel om tot verrassende combinaties te komen tussen agro, groen en andere domeinen die inwerken op de gezondheidsbeleving in het alledaagse leven van mensen in de wijk. We kijken daarbij vooral naar de fysieke leefomgeving en hebben dan vanzelfsprekend oog voor de rol van groen, omdat dit zo'n positieve invloed op mensen kan hebben. Zo zijn mensen met een groengebied in de nabijheid eerder geneigd om te gaan wandelen of hardlopen. Daarnaast heeft de beleving van groen een positieve werking op onze geestelijke gezondheid. Maar er is meer dan de aanwezigheid van groen. We kijken bijvoorbeeld ook naar de inrichting en de toegankelijkheid van wijken.

Eerder heeft het NIGZ in onze opdracht een inventarisatie gemaakt van ideeën voor de inrichting en uitrusting van een gezonde wijk (InnovatieNetwerk-rapportnummer 07.2.165). Vervolgens zijn drie Gezonde Wijk-pilots – of beter: proeftuinen – gestart voor wijken in Enschede, Eindhoven en Alphen a/d Rijn. Het doel hiervan was om met een team landschapsarchitecten en mensen van woningbouwcorporaties en de gemeente te werken aan praktisch realiseerbare ideeën voor een uitnodigende buitenruimte die mensen prikkelt om erin te vertoeven en om actief deel te nemen aan het beheer. Deze ambitie viel in goede aarde bij alle partijen waarmee we in contact zijn gekomen, omdat zij ondervinden dat aandacht voor de gezondheidskanten van de fysieke inrichting van wijken nog zwaar onderontwikkeld is.

Elke 'proeftuin' kende een eigen benadering. In de pilot Enschede is gekozen voor een co-creatieaanpak die sterk draait om kinderen ('Buitenkind'). De beoogde samenwerkende partijen waren hier DLA+,

Mobillion, DynaVision, woningbouwvereniging Woonplaats en gemeentelijke organisaties in de wijk Stroinkslanden. In Eindhoven is door buro Lubbers, in samenspraak met woningcorporatie Trudo, gewerkt aan de introductie van groenelementen in de wijk Botenbuurt. De elementen zijn zó ontworpen dat deze waardeverhogend werken voor individuele woningen, en daarmee aantrekkelijk zijn voor eigenaren ('Buurtsuccessies'). In Alphen a/d Rijn heeft DS Landschapsarchitecten gekozen voor zeven concrete acties die kinderen (en hun ouders) prikkelen tot activiteiten buitenshuis ('Zevenklapper').

De ontwerpen zijn in 2008 afgerond en zijn deels geïmplementeerd. In de vorm van beeldessays doen de ontwerpers verslag van het ontwerp en de praktische toepassing. Ten behoeve van dit rapport is een vierde beeldessay toegevoegd door DynaVision en Mobillion: over een co-creatieaanpak die kinderen prikkelt om de buitenruimte in te gaan en *en passant* te veranderen ('WijkenvoorKinderen.nl'). Mede vanwege de grote variatie aan benaderingen in de vier essays, verwacht ik dat dit rapport inspiratie biedt voor iedereen die werkt aan de verbetering van wijken.

Dr. G. Vos,
Directeur InnovatieNetwerk

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting 1

1. Introductie op de beeldessays 5

2. Buurtsuccessies (Botenbuurt, Eindhoven) 7

3. 7-Klapper – 7 Acties in het Groene Dorp (Alphen a/d Rijn) 35

4. Buitenkind – of het succes van bewegend ontdekken 51

5. Co-creatie: WijkenvoorKinderen.nl 73

Summary 79

Samenvatting

Dit rapport bevat vier beeldessays die in opdracht van InnovatieNetwerk zijn opgesteld. De essays geven vier visies, in woord en beeld, op een Gezonde Wijk – een van de concepten van het InnovatieNetwerkthema ‘Gezonde Samenleving’.

Een Gezonde Wijk wordt doorgaans opgevat als een wijk die bevorderlijk is voor de fysieke gezondheid van de bewoners. Het toenemend overgewicht van de doorsnee bewoner is het belangrijkste doelwit van projecten rond de gezondheid van wijkbewoners. In zo’n gezonde wijk moet dus veel bewogen kunnen worden en moet de luchtkwaliteit goed zijn. Kernelementen zijn: meer ruimte voor speelplaatsen voor kinderen, voor wandelen en joggen door volwassenen, en voor groen (bomen, planten, grasvelden). Waar de omstandigheden dit toelaten en – vaak – nadat bewoners hun wensen op tafel hebben kunnen leggen, zijn het de instanties (gemeente, woningbouwvereniging, project- of gebiedsontwikkelaar, et cetera) die zo’n gezonde wijk gaan realiseren. Een nadeel van deze benadering is dat gezondheid niet meer omvat dan fysieke gezondheid, en dat het behoud van de kwaliteit van de wijk haast automatisch een aangelegenheid wordt van de instanties. Kan dat niet anders? Is het mogelijk om langdurige bewonersbetrokkenheid op een organische, onontkoombare manier in te bouwen in de manier waarop we wijkverbetering aanpakken? En kunnen we het ook zó organiseren dat de bewoners en instanties gezamenlijk ontdekken hoe de gezondheid van de wijk kan worden ingevuld?

Om dit te onderzoeken, heeft InnovatieNetwerk aan drie landschapsarchitectenbureaus gevraagd om een co-creatie-aanpak te bedenken en uit te voeren voor de inrichting van de (deels groene) buitenruimtes in een wijk, en deze met een gemeente of woningbouwcorporatie van een wijk

uit te proberen. Elke combinatie heeft een eigen aanpak ontwikkeld, daarbij naar believen ondersteund door experts op het gebied van co-creatie. De resultaten van het werk zijn neergeslagen in vier beeldesays: drie van de combinaties waarvan een landschapsarchitect telkens de spil was, en één van de co-creatie-experts.

Beeldessay 1: 'Buurtsuccessies'

Dit idee is ontwikkeld met het oog op toepassing in de Eindhovense wijk Botenbuurt. De strategie voor het gezonder maken van de Botenbuurt richt zich vooral op het in gang zetten van een vliegwielt: ontwikkelingen starten die op hun beurt weer andere positieve ontwikkelingen voortbrengen. Een aantal bijzondere 'parasieten' ('meeliftende' groenelementen) wordt ingezet om kleur en variatie in het grijze woningaanbod toe te voegen. Door de innovatieve koppeling van de parasieten aan het 'slimmer kopen'-concept van woningbouwcorporatie Trudo, fungeren deze parasieten daarnaast als geldgenerator. Het geld wordt gestoken in de vergroening van de buurt, waarvoor een hele staalkaart aan mogelijkheden wordt aangeboden. De vergroening op haar beurt zorgt ervoor dat mensen graag in de buurt wonen, er langer blijven wonen en wellicht kiezen voor uitbreiding van de woning door middel van een parasiet, waarna weer meer geld beschikbaar is voor groen, enzovoorts. Dit selfsupporting systeem kent nauwelijks opstartkosten, geeft een grote invloed aan bewoners – wat de kans van slagen groter maakt – en is flexibel in de tijd. Het kristallisatiepunt van het idee is het speeltuingebied. Trudo kan hier haar middelen aanwenden om alle gronden in eigendom over te nemen en deze vergeten hoek tot een betekenisvolle plek voor de buurt te ontwikkelen. Het speeltuingebied kan een brandpunt van de buurt worden dat goed toegankelijk is, aantrekkelijk en sociaal veilig. Met de ingrediënten groen en parasieten kan een plek gemaakt worden voor jong en oud, voor sport, spel en verenigingsleven. De invulling kan variëren in de tijd en zich aanpassen aan veranderende behoeften of omstandigheden.

Beeldessay 2: '7-Klapper'

Een voor de hand liggende manier om in een wijk verbeteringen tot stand te brengen, loopt via initiatieven van gemeentelijke overheden en organisaties van buiten de wijk. Maar ook bewoners en instanties in de wijk zelf kunnen op eigen initiatief verbeteringen realiseren. Wanneer de initiatieven uit de wijk zelf ontstaan, heeft dat een groot aantal voordelen: bereidwilligheid van medewerking en inspanning, lokale kennis, aansluiting bij behoefte, grotere kans op instandhouding en vervolg, enzovoorts. Om deze initiatieven te laten ontstaan en te laten slagen, moet wel aan specifieke voorwaarden worden voldaan. Bijvoorbeeld: mensen en organisaties moeten elkaar kunnen vinden, begrijpen, en moeten vertrouwen hebben in het slagen van de plannen.

De '7-klapper' biedt bewoners en wijkorganisaties een set aan voorbeelden van initiatieven die zij zelf kunnen ondernemen. Door een aantal kleine projecten met bewoners en verschillende lokale partijen vervolgens ook uit te voeren, kunnen we een completer beeld krijgen van de specifieke voorwaarden voor succes. Tegelijk leveren we een bijdrage aan het ontstaan (of eigenlijk de groei) van die voorwaarden – die daarmee ook doelstellingen van de initiatieven worden. Elk project moet tot een verbetering leiden op ten minste driekwart van de genoemde doelen. Het idee is ontwikkeld voor en getest in de wijk Het Groene Dorp, in Alphen a/d Rijn.

Beeldessay 3: 'Buitenkind'

'Buitenkind' is de verzamelnaam van een groot aantal activiteiten, bedacht en opgezet door de wijk zelf. Door de kinderen in de wijk, maar ook door ouders, vrijwilligers, bedrijven en instanties uit de wijk, met hulp vanuit de school en van deskundigen zoals diëtisten en bewegingstherapeutes. Die activiteiten hebben twee kenmerken gemeen: ze prikkelen kinderen tot bewegen en ontdekken. Op die manier stimuleert 'Buitenkind' de nieuwsgierigheid en leergierigheid, en niet te vergeten de fantasie van kinderen. Ze leren terwijl ze bewegen, en andersom. Er zijn verschillende soorten activiteiten, ondergebracht in zes categorieën: sport, zorg, beroepen, natuur, wetenschap en bouwen aan de wijk. De bedoeling is dat kinderen steeds in elke categorie een activiteit of project kiezen dat ze graag willen doen. Wat de kinderen allemaal aan 'Buitenkind'-activiteiten ontplooiën, houden ze zelf bij op een aparte website (www.buitenkind.nl). Dit idee is oorspronkelijk uitgewerkt voor de wijk Stroinkslanden in Enschede, maar is toegepast in meerdere wijken in Groesbeek.

Beeldessay 4: 'WijkenvoorKinderen.nl'

In dit project stimuleren we dat vanuit de activiteiten van kinderen, nieuwe ideeën ontstaan over de inrichting van de wijk en de omgeving. Die ideeën komen van de kinderen zelf, die op een internetcommunity activiteiten beschrijven en uitwisselen, en inrichtingsideeën bespreken en waarderen. Ook anderen kunnen met voorstellen komen. Daarvoor is een actieve community nodig. We slaan daarbij twee vliegen in één klap. We ontwikkelen namelijk een activiteitsite voor de jeugd en koppelen daaraan een community die de ervaringen en wensen van de jongeren vertaalt naar nieuwe inrichtingsvoorstellen.

1.

Introductie op de beeldessays

Hoe gezond een wijk is, hangt af van de leefruimte, van de inrichting van de wijk, de mogelijkheden tot ontspanning en bewegen, maar ook van de leef- en voedingsgewoontes van de bewoners. Kunnen we komen tot nieuwe combinaties, op wijkniveau, om de gezondheid van de wijkbewoners te vergroten? Naar aanleiding van deze vraag heeft InnovatieNetwerk een aantal projecten gestart die we gebundeld hebben onder de naam 'Gezonde Wijk'.

De sleutel voor een nieuwe benadering zijn twee basale vragen:

- Wat is een Gezonde Wijk?
- Hoe realiseer je een Gezonde Wijk?

Wat is het standaardantwoord op deze twee vragen? Een gezonde wijk wordt doorgaans opgevat als een wijk die bevorderlijk is voor de fysieke gezondheid van de bewoners. Het toenemend overgewicht van de doorsnee bewoner is het belangrijkste doelwit van deze projecten. In zo'n gezonde wijk moet dus veel bewogen kunnen worden en moet de luchtkwaliteit goed zijn. Veel Gezonde Wijk-projecten richten zich dan ook op dit doel. Kernelementen van deze projecten zijn: meer ruimte maken voor speelplaatsen voor kinderen, voor wandelen en joggen door volwassenen, en voor groen (bomen, planten, grasvelden).

Maar gezondheid is toch veel meer dan het ontbreken van fysieke kwalen? InnovatieNetwerk heeft de definitie van gezondheid in navolging van de WHO verbreed met psychische gezondheid (de complexiteit van het dagelijks leven aankunnen) en sociale gezondheid (gaan we goed met elkaar om?). We hebben er nog een dimensie aan toegevoegd: morele gezondheid. Daarmee bedoelen we het vermogen om verantwoorde keuzes te maken, weten wat je belangrijk vindt in het leven (en

wat niet) en daarnaar handelen – in de winkel, maar bijvoorbeeld ook in de alledaagse leefomgeving. De nieuwe benadering waar we naar zoeken, moet dus bij voorkeur goed presteren op die brede opvatting van gezond; moet dus meer of iets heel anders te bieden hebben dan meer wandel- en speelplaatsen.

De tweede vraag (hoe realiseer je een gezonde wijk?) vereist ook een andere aanpak. De standaardbenadering bestaat uit een combinatie van inspraak door bewoners en interventie door een instantie. Nu eens wordt bewoners gevraagd wat ze van een voorgestelde oplossing vinden, dan weer naar wát voor interventie ze graag willen hebben. Een manco van deze benadering is dat ze geen belofte voor duurzame betrokkenheid insluit – noch van de bewoners, noch van instanties. Nadat de interventie is gepleegd – al dan niet op suggestie van de bewoners – is het probleem per definitie opgelost. Verloedering of vervuiling van een speelplaats, een ontmoetingsplek, een groenstrook is vervolgens de verantwoordelijkheid van de – zoals het zo mooi heet – verantwoordelijke instantie. Onderhoud aan de wijk – waaronder het groen – valt in deze benadering automatisch onder de diensten van de overheid of de woningbouwcorporatie. En dan moet dat onderhoud vooral goedkoop en niet al te ingewikkeld zijn.

Kan dat niet anders? Is het mogelijk om langdurige bewonersbetrokkenheid op een organische, onontkoombare manier in te bouwen in de manier waarop we wijkverbetering aanpakken? En kunnen we het ook zó organiseren dat de bewoners en instanties gezamenlijk ontdekken hoe zij de gezondheid van de wijk willen invullen? Ziedaar de metamorfose die de oorspronkelijke vraag (wat is een gezonde wijk en hoe bereiken we die?) heeft ondergaan.

Om dit te onderzoeken, heeft InnovatieNetwerk aan drie landschapsarchitectenbureaus gevraagd om een co-creatie-aanpak te bedenken voor de inrichting van de (deels groene) buitenruimtes in een wijk, en deze met een gemeente of woningbouwcorporatie van een wijk uit te proberen. De overkoepelende ambitie is te komen tot een uitnodigende buitenruimte die mensen prikkelt om erin te vertoeven en om actief deel te nemen aan het beheer. Deze ambitie valt in goede aarde bij alle partijen waar we mee in contact zijn gekomen – aandacht voor de gezondheidskanten van de fysieke inrichting van wijken is namelijk nog zwaar onderontwikkeld.

De co-creatieaanpak heeft geresulteerd in vier producten die in beeldesays zijn omschreven: twee waarin het kindperspectief centraal staat, een waarin een economisch verdienmodel het werk doet, en één waarin leren en verbeteren op basis van kleine initiatieven leidt tot bewonersbetrokkenheid. Deze producten verkeren deels nog in het ontwikkelstadium; enkele worden daadwerkelijk uitgevoerd.

2.

Buurtsuccessies (Botenbuurt, Eindhoven)

Auteurs: Peter Lubbers, Marian de Vries, Alwin de Lang, Joost Bouwman en Anne Seghers (Buro Lubbers)

2.1 Inleiding

In Eindhoven is de Botenbuurt als studieobject gekozen. Buro Lubbers landschaparchitectuur & stedelijk ontwerp vormt een team met Woningcorporatie Trudo, die in deze buurt haar oorsprong heeft. “De Botenbuurt is goed, maar heel stenig” zegt corporatiedirecteur Thom Aussems. De buurt (circa 500 woningen) leent zich prima voor dit doel omdat het een vrij saaie buurt is in Strijp die in de jaren tachtig is herbouwd. Dit proces is toen zelf georganiseerd door de wijk. De wijk vergrijst op dit moment sterk en heeft een sterke sociale cohesie. Er is een basisschool en een speeltuin die wordt gerund door de bewoners. Naast de speeltuin ligt Steunpunt de Meerpaal. Hier vinden veel activiteiten met ouderen plaats. Door huurwoningen om te zetten naar koopwoningen (‘slimmer kopen’) wordt de buurtsamenstelling diverser. Het project ‘Varen op eigen kracht’ heeft in diverse straten verbeteringen gebracht in de woonomgeving, maar is na een aantal successen uitgeblust. Er is veel restructuur in het openbaar gebied en de hele wijk is vooral op het verblijf van auto’s ingericht. Van buurtwerker Marcel van Loon horen we dat er in de buurt vooral voor tieners vanaf 14 jaar weinig te doen is. Voor ouderen organiseert Steunpunt de Meerpaal veel, maar toch staat het gebouw 60 procent van de tijd leeg. Daarnaast bestaat bij senioren de behoefte aan een ‘zwetsbankje’ onder een boom.

2.2

Kern van het idee

De strategie voor het gezonder maken van de Botenbuurt richt zich vooral op het in gang zetten van een aantal ontwikkelingen, die op hun beurt weer andere positieve ontwikkelingen voortbrengen.

Een aantal bijzondere ‘parasieten’ (‘meeliftende’ groenelementen) wordt ingezet om kleur en variatie in het grijze woningaanbod toe te voegen. Door de innovatieve koppeling van de parasieten aan het ‘slimmer kopen’-concept van Trudo, fungeren deze parasieten daarnaast als geldgenerator. Het geld wordt gestoken in de vergroening van de buurt, waarvoor een hele staalkaart aan mogelijkheden wordt aangeboden. De vergroening op haar beurt zorgt ervoor dat mensen graag in de buurt wonen, er langer blijven wonen en wellicht kiezen voor uitbreiding van de woning door middel van een parasiet, waarna weer meer geld beschikbaar is voor groen, enzovoorts. Dit selfsupporting systeem kent nauwelijks opstartkosten, geeft een grote invloed aan bewoners – wat de kans van slagen groter maakt – en is flexibel in de tijd. Het kristallisatiepunt van Buurtsuccessies is het speeltuingebied. Woningstichting Trudo kan hier haar middelen aanwenden om alle gronden in eigendom over te nemen en deze vergeten hoek tot een betekenisvolle plek voor de buurt te ontwikkelen. Het speeltuingebied kan een brandpunt van de buurt worden – goed toegankelijk, aantrekkelijk en sociaal veilig. Met de ingrediënten groen en parasieten kan een plek gemaakt worden voor jong en oud, voor sport, spel en verenigingsleven. De invulling kan variëren in de tijd en zich aanpassen aan veranderende behoeften of omstandigheden.

De Botenbuurt in Eindhoven.

2.3

Successie = innovatie!

De Botenbuurt is een buurt zoals er vele zijn in Nederland. De buurten zijn ontstaan in de periode van stadsvernieuwing in de jaren tachtig. Vaak functioneren de buurten goed, al ogen ze ook vaak stenig en grijs.

De bewoners zijn over het algemeen tevreden, al blijkt uit diverse particuliere initiatieven dat ook zij vinden dat het beter of anders kan. In de Botenbuurt organiseert de buurtvereniging diverse activiteiten voor zowel jongeren als ouderen. Op ruimtelijk gebied zijn er initiatieven geweest om de straten op te fleuren met bloembakken en de gevels te verrijken met mozaïeken. Uit gesprekken met buurtwerkers en -bewoners blijkt echter dat veel initiatieven moeizaam verlopen. Het geld ontbreekt, de belangen lopen uiteen, de gemeente werkt niet mee, de resultaten zijn gefragmenteerd en vervolgens loopt het enthousiasme terug. In het voorbeeld van de Botenbuurt is het idee van de bloembakken slechts in een paar straten van de grond gekomen en draagt het vanwege het beperkte budget niet echt bij aan de beleving in de straat. Het buurthuis houdt met moeite het hoofd boven water, want de eigendom- en beheersituaties zijn zó ingewikkeld dat het grotendeels afhankelijk is van de vrijwillige inzet van enkele mensen.

De *bottom-up* benadering is dus, ondanks de goede bedoelingen, niet toereikend om het doel te bereiken. Een complete *top-down* aanpak heeft evenmin kans van slagen. In deze benadering schuilt het risico dat de ideeën niet exact aansluiten bij de wensen en dat de bewoners zich niet meer thuis voelen in hun buurt. In onze vernieuwende aanpak treedt een team van Woningstichting en ontwerpers op als aanjager van ideeën en het faciliteren van de invulling en uitvoering. De ideeën worden aangeboden in de vorm van een hoofdstructuur, waarbij de exacte invulling en het tijdpad aan de bewoners wordt overgelaten. Het scala van voorbeelden vergemakkelijkt de keuze. Een belangrijk aspect is dat de ontwikkelingen gericht zijn op het collectief. De parasieten zijn een verrijking voor de hele buurt, niet alleen voor de bewoner die hem aanschafft. Innovatief is dat de parasieten ook geld genereren. Het geld wordt gestoken in openbaar groen, waar iedereen van kan genieten. Door het openbaar groen identificeren de bewoners zich met hún groene buurt en zijn daardoor eerder geneigd er te blijven wonen en te investeren in hun woning door middel van een parasiet. Parasieten en groen houden elkaar in gang, gelijk een successiereeks in de natuur. Innovatief aan het idee is dat vooraf geen grote geldsommen nodig zijn. Om het geheel in gang te zetten is, net als bij een katalysator, enkel een vonk van enthousiasme nodig. De rest van de beweging, en de daaruit voortvloeiende richting, gaat vanzelf.

Woningstichting Trudo en architectenbureau Lubbers treden enkel op als regisseurs, door gunstige voorwaarden voor succes te scheppen. Woningstichting Trudo draagt haar steentje bij door de parasieten aan te bieden en daarmee te investeren in het groen. Het terrein rond de speeltuin kan alleen een succes worden als de woningstichting het voortouw neemt om de gronden te verwerven en te investeren in nieuwe, aantrekkelijke paviljoens. De gebouwen kunnen vervolgens verhuurd worden aan verschillende partijen. Op deze manier draaien bewoners niet op voor de risico's van investeren en verhuren. Ontwerpers kunnen een rol spelen in het visualiseren en ontwerpen van de bewonerswensen. De getoonde beelden zijn slechts voorbeelden en dienen ter inspiratie voor verdere ontwikkeling. Vernieuwend daarbij is dat geen eindbeeld aangeboden wordt maar een richting, waarbinnen diverse ideeën een plaats kunnen krijgen. Daarnaast kan het ontwerp-bureau een rol spelen in het overleg met de gemeente. Wellicht kan het

gemeentelijk onderhoud aan het riool gekoppeld worden aan herinrichting van de straten. De innovatieve gedachte van dit project kan daarmee uitgebreid worden.

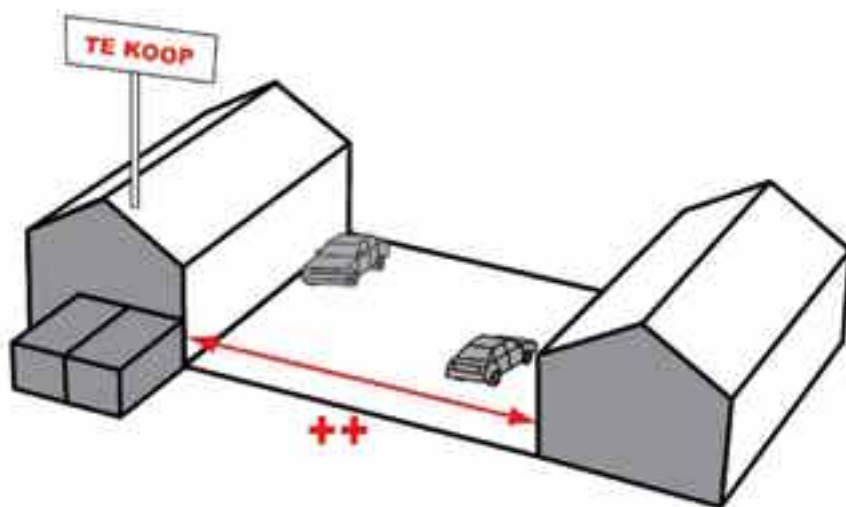
2.4

Analyse, kansen en strategie

Om een duidelijke diagnose te stellen, is de Botenbuurt onderworpen aan een grondige analyse. Opvallend in de wijk zijn de ruime, maar stenige straatprofielen en de daarmee gepaard gaande dode gevels en ongebruikte restruimtes. De garageboxen en de directe omgeving zijn visueel onaantrekkelijk en sociaal onveilig. Hier liggen kansen voor het toevoegen van nieuwe gebouwtjes of uitbreidingen die het straatbeeld verlevendigen en invulling geven aan de overmaat. Dit kan bijvoorbeeld door koppeling aan het 'slimmer kopen'-concept van Trudo of door uitbreiding van het huuraanbod.

Opmerkelijk is ook het gebrek aan een sterke groenstructuur. Groen ligt gefragmenteerd in de wijk en heeft nauwelijks verblijfskwaliteit. De grootste potentie van de buurt, het gebied rondom de speeltuin, ligt verborgen in de buurt en is slecht toegankelijk. Door de overmaat in de straat liggen er goede kansen om de groenstructuur in de buurt te verbeteren. Door de groenstructuur te koppelen aan het speeltuinterrein, wordt deze opgenomen in de structuur van de wijk. Verbetering van het gebruik en de toegankelijkheid van het terrein liggen dan voor de hand. De buurt heeft een aantal voorzieningen, verenigingen en scholen. De gebouwen zijn niet erg aansprekend. Daarnaast wordt er niet van elkaars aanwezigheid geprofiteerd. Vernieuwbouw zou een grote verbetering betekenen. Het speeltuinterrein zou een rol kunnen spelen in de onderlinge samenhang van functies en zou een brandpunt van buurtactiviteiten kunnen worden.

De buurt is omzoomd door een duidelijk herkenbare wandbebouwing. De eenheid in de buurt zou verbeterd kunnen worden door de entrees in de wand te verbijzonderen.

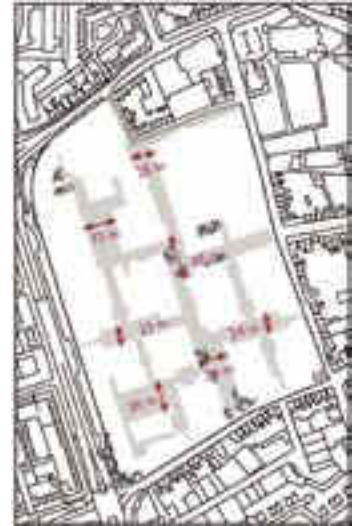
2.5

Analyse: overmaat en restruimte

De openbare ruimte in de buurt bevat een grote overmaat. De profielen zijn zó breed dat je met de auto praktisch overal kunt komen. Dit heeft als gevolg dat de auto in sommige gevallen op plaatsen te vinden is waar deze niet gewenst is.

De profielen zijn vlak in opbouw: er zijn geen hoogteverschillen tussen stoep en rijbaan. Deze vlakke profielen versterken het gevoel van een ontbrekende hiërarchie in de buurt. Alle gebruikers worden op een gelijkwaardig niveau geplaatst. De huidige openbare ruimte in de buurt bevat geen verblijfs- en ontmoetingsfuncties, zoals een plein. De huidige materialisering is vrij saai en stenig (betontegels en betonklinkers), waarbij de kleur grijs de hoofdtoon voert.

In de buurt zijn veel restruimtes zonder duidelijke functie te vinden. Deze liggen versnipperd door de wijk. Er worden vaak autowerende middelen toegepast om te voorkomen dat ze als parkeerplaats gebruikt worden. Hier en daar worden er plantenbakken geplaatst om het beeld wat vriendelijker te maken. Achter het Westlands Bloemenhuis zijn enkele garageboxen te vinden, met daartussen grote stenige vlakken openbare ruimte. Deze ruimtes grenzen alleen aan garageboxen en schuttingen van achtertuinen, waardoor de sociale controle erg laag is.

2.6

Analyse: parkeren

In de buurt is veel ruimte voor parkeren gereserveerd. Aan de buitenrand van de wijk vindt langparkeren plaats. Binnenin de wijk is in de straten met een breed profiel ruimte voor het parkeren gereserveerd in de vorm van parkeerkofters. Momenteel is er in de buurt geen tekort of overschot aan parkeerplaatsen.

Hoewel er binnenin de wijk voldoende ruimte lijkt te zijn voor parkeren, vindt er op grote schaal 'wildparkeren' plaats buiten de vakken. Mede doordat de dimensies van de straatprofielen er de mogelijkheid toe openlaten, zijn veel bewoners van de buurt geneigd hun auto direct voor de deur te parkeren.

De officiële parkeerplaatsen in de buurt kennen een subtiel nuanceverschil in materialisering ten opzichte van de rest van het straatprofiel. Vaak is te zien dat de parkeerplaatsen bestraat zijn in een ander verband of met een ietwat donkerdere betonsteen. Het verschil in materiaalgebruik wordt dusdanig subtiel toegepast dat de leesbaarheid van de straatprofielen niet vergroot wordt.

2.7

Analyse: groen

Het aanwezige openbare groen in de buurt is onder te verdelen in groene vlakken en bomen. De groene vlakken zijn voornamelijk gelegen in de straten met een zeer breed profiel en zijn vaak gekoppeld aan parkeerplaatsen. In de buurt staan enkele grote kastanjes die erg gewaardeerd worden door de buurt. Daarnaast is er ook een aantal kleinere bomen te vinden. In de speeltuin staan enkele grote populieren en eiken. De toppen van de bomen verraden de (verborgen) aanwezigheid van de speeltuin.

Zowel de bomen als de groene vlakken liggen versnipperd door de buurt en vormen samen geen duidelijke structuur. Het groen bestaat uit verschillende plantensoorten en heeft een te kleine maat om structurerend te functioneren.

Het openbare groen kent geen duidelijke verblijfs- of gebruiksfunctie. De enige functie waarvoor het groen momenteel is ingericht, is een hondenuitlaatplek. Verder maakt het groen een armzalige, slecht onderhouden indruk.

2.8

Analyse: bijzondere bebouwing

In de buurt is een aantal uiteenlopende functies te vinden: een basisschool(1) met gymzaal(2), een speeltuin(3) inclusief speeltuingebouw(4), het Westlands Bloemenhuis(5), het Kraaienest(6) en een buurthuis(7). De speeltuin kan gebruikt worden door kinderen tot 13 jaar, mits men lid is van de speeltuinvereniging. In het Kraaienest worden activiteiten georganiseerd zoals een kinderdisco en een biljartavond. In buurthuis de Meerpaal worden activiteiten georganiseerd. De beheersituatie in de Meerpaal is echter zodanig gecompliceerd dat de organisatie achter de activiteiten vaak onbetaalde arbeid moet verrichten om zorg te kunnen dragen voor de uitvoering van de gewenste activiteiten. Trudo is de officiële eigenaar van de Meerpaal, maar de werknemers zijn in dienst van de Lumens groep (het oude loket W). De garagebox naast de Meerpaal wordt voornamelijk gebruikt voor de opslag van materialen van de verschillende buurtactiviteiten. De gebouwen van het Kraaienest

en de Meerpaal zijn aan vernieuwing of verbouwing toe. Hoewel bezoekers met allerlei bordjes worden gewezen op de aanwezigheid van deze gebouwen, zijn deze slecht te vinden.

2.9

Kansen: slimmer kopen, beter huren

- ⇒ uitbreidingsopties aan woning aanbieden
- ⇒ koppelen aan slimmer kopen
- ⇒ restuimtes en dode gevels verlevendigen
- ⇒ kleur in de wijk
- ⇒ geld generen voor opwaarderen openbare ruimte
- ⇒ geld generen voor opwaarderen speeltuinterrein
- ⇒ aandacht voor verschillende doelgroepen
- ⇒ vernieuwing Meerpaal, speeltuingebouw, Kraaienest, et cetera.
- ⇒ aandacht voor dubbelgebruik en nieuwe functies

2.10

Kansen: plekken en verbindingen

Momenteel zijn er in de buurt nauwelijks ontmoetingsplekken. Juist op dit soort plekken vindt er uitwisseling tussen de bewoners plaats, wat bijdraagt aan de versterking van de sociale cohesie in de buurt. De nieuwe ontmoetingsplekken die aan de buurt worden toegevoegd, kunnen onderling met elkaar verbonden worden, gekoppeld aan de eerder genoemde robuuste groenstructuur. De plekken kunnen ingericht worden ten behoeve van verschillende doelgroepen, aangezien er momenteel voor bepaalde doelgroepen (met name de doelgroep van 13 tot 18 jaar) geen voorzieningen aanwezig zijn. Het Kraaienest en de Meerpaal zijn aan vernieuwing toe. Een renovatie of volledige nieuwbouw kan deze plekken nieuw leven inblazen, waarbij er een koppeling te maken valt tussen het programma van deze gebouwen en de buitenruimte. Denk aan een collectieve moestuin in de buurt waar eens in de zoveel tijd een maaltijd van gemaakt wordt die in de Meerpaal genuttigd kan worden.

2.11

Kansen: groenstructuur

Het ontwikkelen van een duidelijk aanwezige samenhangende groenstructuur sluit aan op de wensen van de buurt. Het groen dient duurzaam en onderhoudsarm te zijn, waardoor er een grotere kans is op positieve medewerking van de gemeente Eindhoven.

Door te kiezen voor voldoende maat en een hoofdsoort, kan de groenstructuur bijdragen aan de identiteit van de Botenbuurt. Dankzij de grote overmaat in de openbare ruimte, is het mogelijk om de profielen zodanig te herschikken dat er ruimte vrij komt voor een robuuste groenstructuur. Het karakter van de buurt zal vriendelijker worden doordat de openbare ruimte minder stenig overkomt. De groenstructuur dient zich niet te beperken tot het zogenoemde 'kijkgroen': het groen moet een verblijfs- en een gebruiksfunctie herbergen. De groenstructuur kan de oriëntatie en leesbaarheid van de buurt verbeteren. Langzaamverkeersroutes, gekoppeld aan het groen, leiden de bezoeker naar de centrale groene ruimte van het speeltuingebied. De groenstructuur kan de basis vormen van de nieuwe identiteit van de Botenbuurt: wollig aan de binnenkant, stenig naar de buitenkant.

2.12

Kansen: eenheid en identiteit

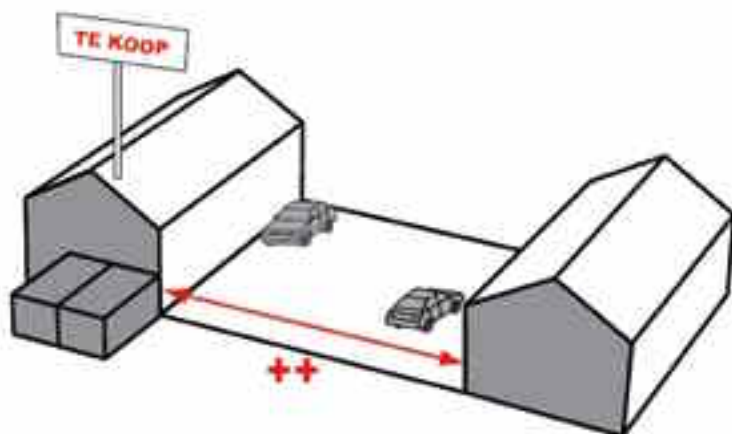
Deze omkadering kan op een positieve manier ingezet worden om het gevoel van een hechte buurt te versterken. Er zal een duidelijk onderscheid gemaakt worden in de belevingswereld binnen en buiten de buurt. In de stenige buitenrand bevinden zich enkele entrees naar de buurt. De entrees kunnen extra benadrukt worden door middel van eyecatchers. Dit kan door toevoeging van erkers, vitrines, gedichten, verlichting, groen, et cetera. Belangrijk is dat de poorten in onderlinge samenhang ontworpen worden.

2.13

Strategie

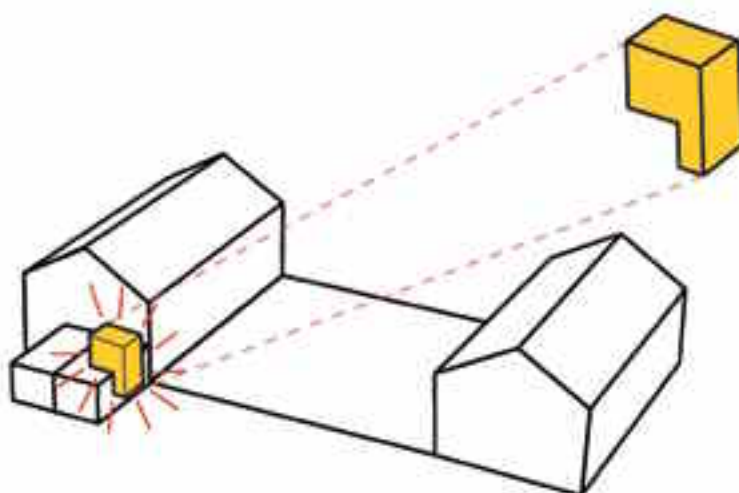
De te volgen aanpak is een logisch gevolg van de analyse.

De buurt is stenig en bevat veel ongebruikte restruimtes. Huurwoningen worden door Trudo in de verkoop gezet. Kleurrijke parasieten worden toegevoegd aan de ongebruikte en grijze restruimtes. Koppeling aan huur of 'slimmer kopen' behoort tot de mogelijkheden. De parasieten verlevendigen de buurt. Maar daarnaast genereren ze geld, waarmee geïnvesteerd kan worden in de aanschaf en het beheer van groen. In een groene buurt woont men graag. Men gaat investeren in het huis, door het te kopen of door uitbreiding van het huurpakket. Er ontstaan nog meer parasieten. Er ontstaat geld voor meer groen, et cetera....

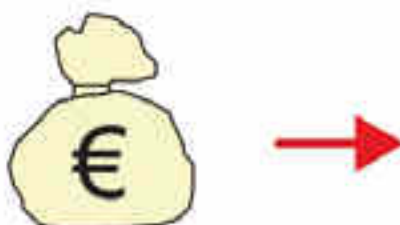
ANALYSE

- *stenig*
- *restruimtes*
- *blinde gevels*
- *verkoop huurwoningen*

KATALYSE 1

- *parasieten*
- *'slimmer kopen'*
- *'slimmer huren'*

WERKING

- *geldgenerator*
- *investeren groen*

KATALYSE 2

- *identiteit*
- *sociale binding*
- *huis kopen of verbeteren*

RESULTAAT

- *groene buurt*
- *accenten in bebouwing*

2.14

Parasieteninvasie

De parasieten plegen een invasie in de Botenbuurt. Ze hebben oog voor de karakteristieke eigenschappen van de plek. Ze zijn gevoelig voor de zichtbare aandacht voor de auto, de verveling van de jeugd van 14+, de pogingen om het buurtgevoel te versterken en bijvoorbeeld de overgang van huur naar koop.

Ze nestelen zich op plaatsen waar momenteel niets gebeurt, zoals de kale kopgevels, de dichte garageboxen of de (te) brede straten. Ze brengen kleur en levendigheid in de buurt en reageren op het karakter van de buurt.

Voor de auto vormen ze een showroom, voor de kopgevels worden ze een verlichte erker en voor de jongeren zijn ze een wel heel bijzondere kamer.

Naast de nieuwe impuls voor het aanzien van de buurt genereren de parasieten ook een geldstroom. Met de extra opbrengsten van de parasieten (bijvoorbeeld in combinatie met de 'slimmer kopen'-formule van Trudo), kan geïnvesteerd worden in het groen van de buurt. Op deze manier is het effect van de parasieten in de hele buurt merkbaar.

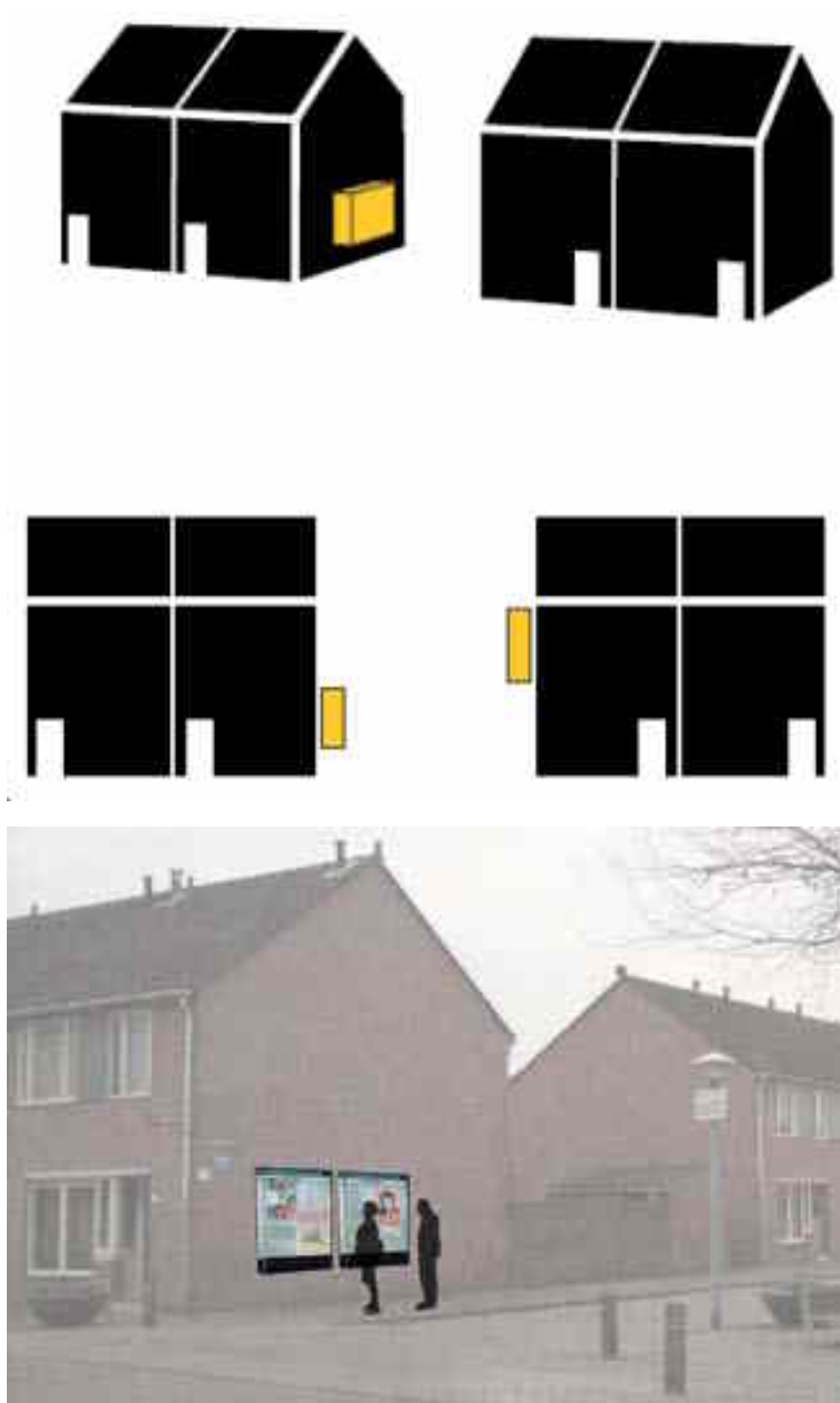
*balkons en daktuinen
verlevendiging van de kopgevel*

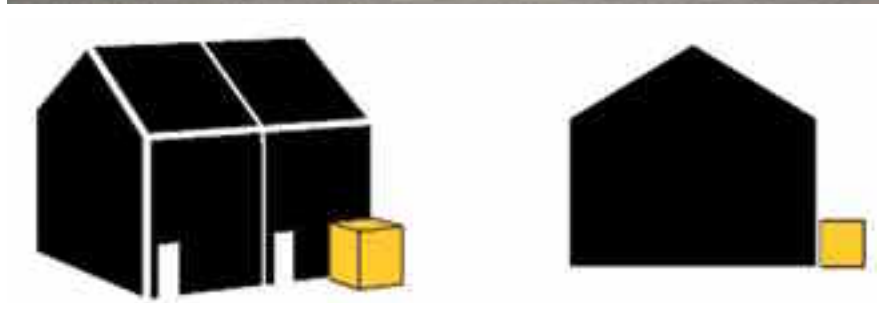
glazen dakkapel

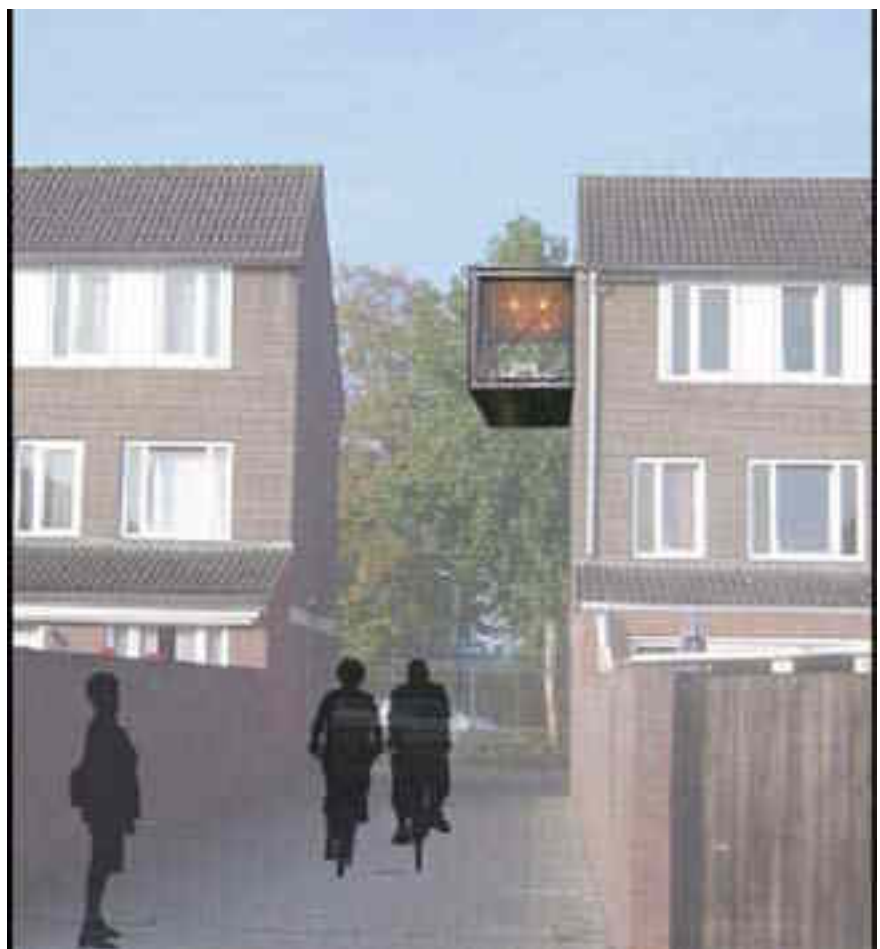
*showroom
aandacht voor de heilige koe*

*vitrine
communicatie in de buurt*

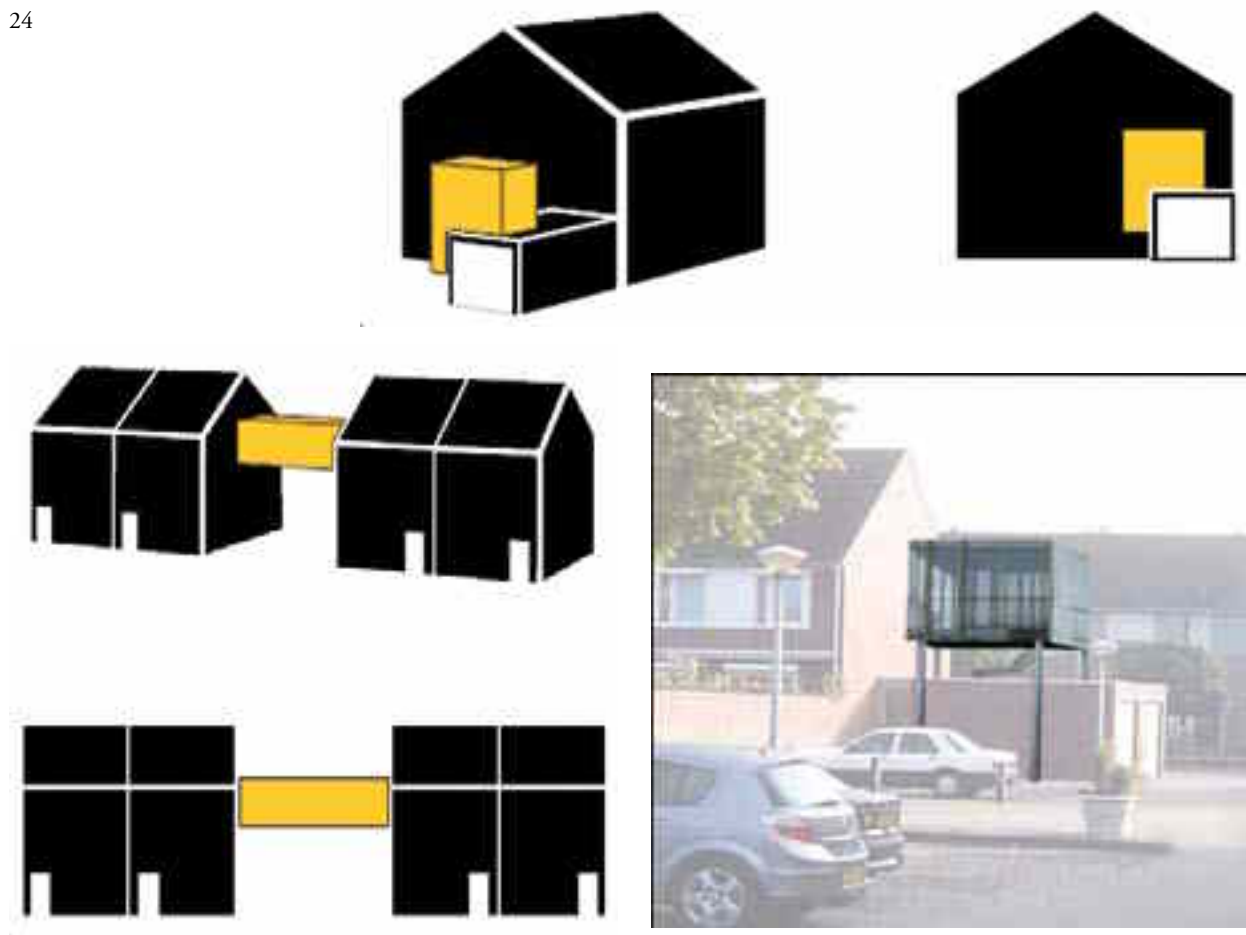

*erker aan voorzijde
nuttig gebruik van (te) brede straten*

*hangende erkers
poortfunctie in de buurt*

*op- of aanbouw
nieuw begrip voor hangjongere
lat-relatie met ouders
voorbereiding voor op jezelf wonen*

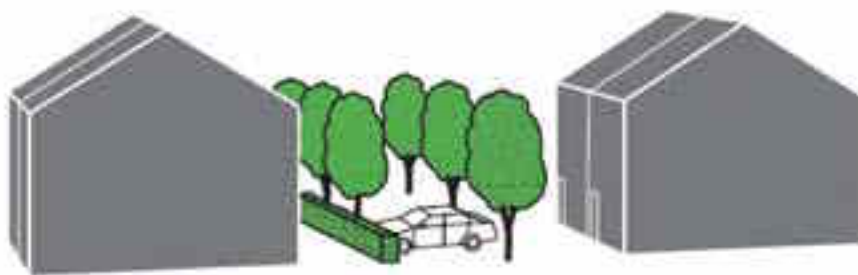
2.15 Groenoffensief

De Botenbuurt is een vrij stenige buurt, met weinig structurerend groen. De bewoners van de Botenbuurt hebben wel behoefte aan groen, wat af te lezen is uit de diverse groene initiatieven. Om een samenhangende en structurerende groenstructuur te krijgen, is echter meer geld nodig. Helaas heeft de gemeente geen plannen en middelen om de Botenbuurt groener te maken.

Daarom is de innovatieve gedachte ontstaan om door middel van de parasieten geld te genereren. De parasieten zorgen voor een win-winsituatie: ze verlevendigen zelf de wijk en maken daarnaast een groene wijk mogelijk. Het groen en de parasieten zorgen voor een duidelijk imago in de buurt. De cohesie in de buurt zal daardoor versterken.

Het groen is het medicijn voor de buurt. Het richt zich op de zwakke plekken van de buurt: de kopse gevels, de restruimtes, de garageboxen en de stenige straten.

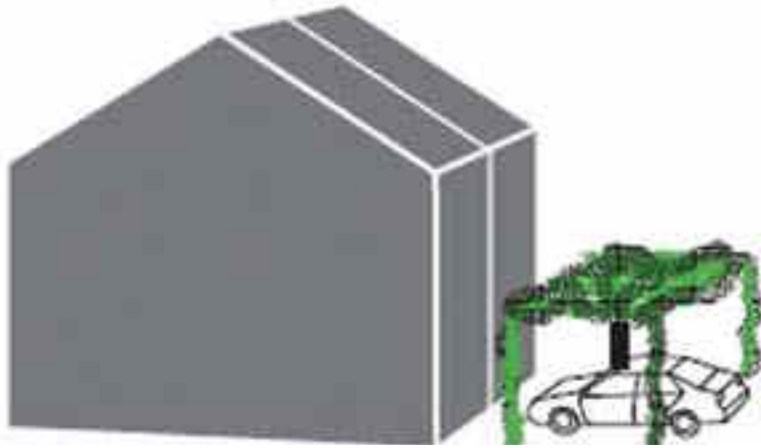
De groene invasie is flexibel: het kan klein en bescheiden beginnen en uitgroeien tot een sterke dragende structuur.

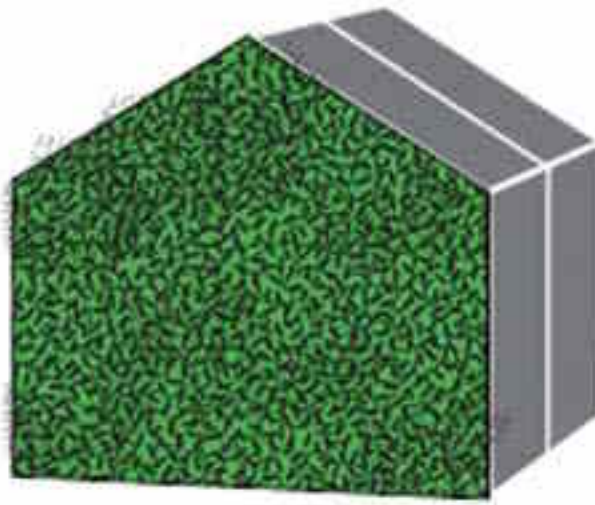
voor

na

pergola
ruimte voor de voetganger

geveltuin
verlevendiging van dode gevels

voor

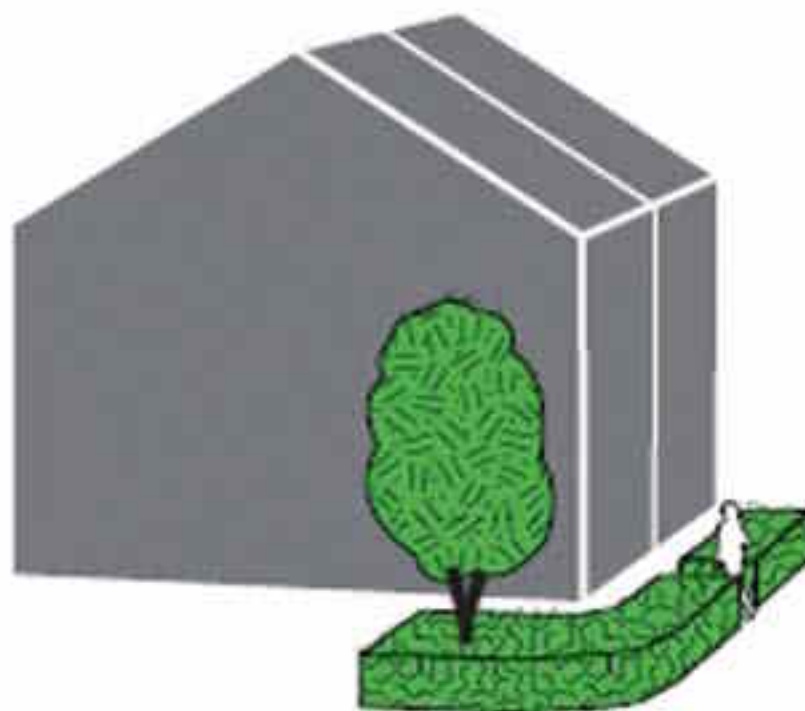
na

voor

na

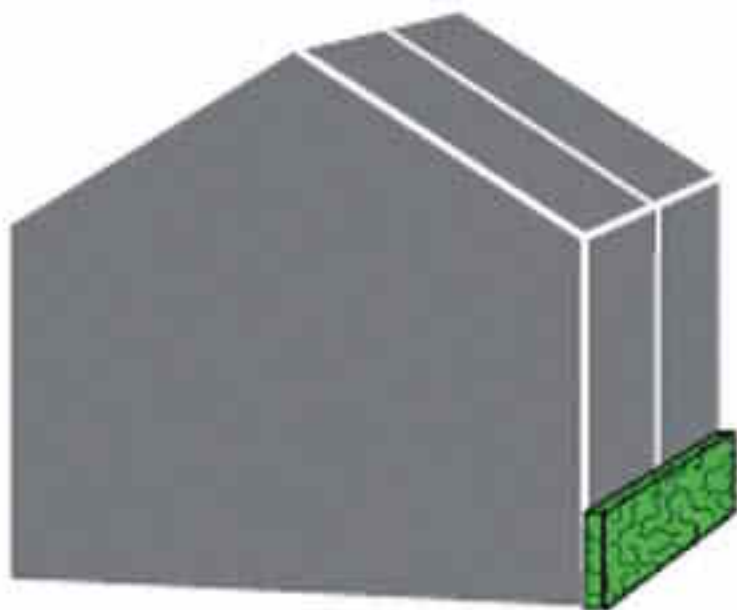
*haagblokken
groene invulling van restruimtes*

voor

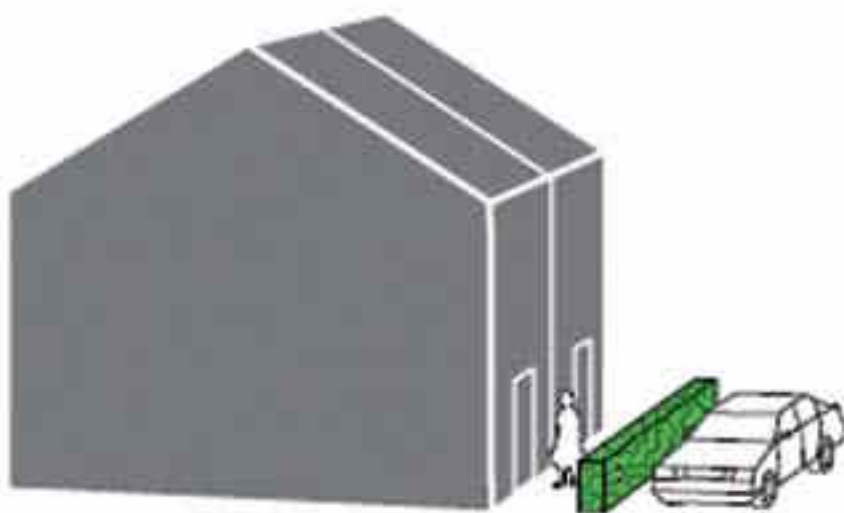

na

gevelhaag
privacy in de woonkamer

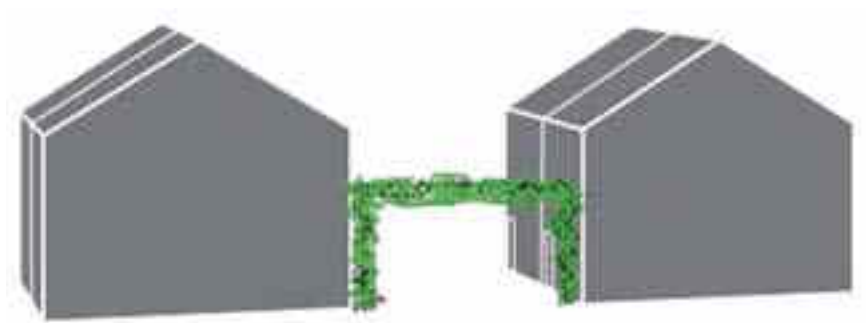

hagen
scheiden voetgangers en auto's

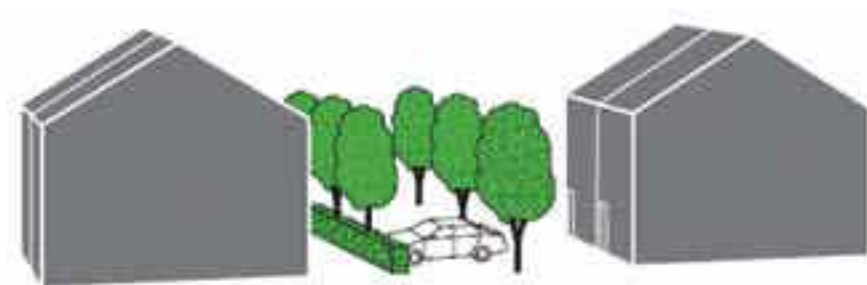
voor

na

groengordijn poortfunctie, versterken buurtgevoel

parkeerkoffers parkeren in het groen

2.16

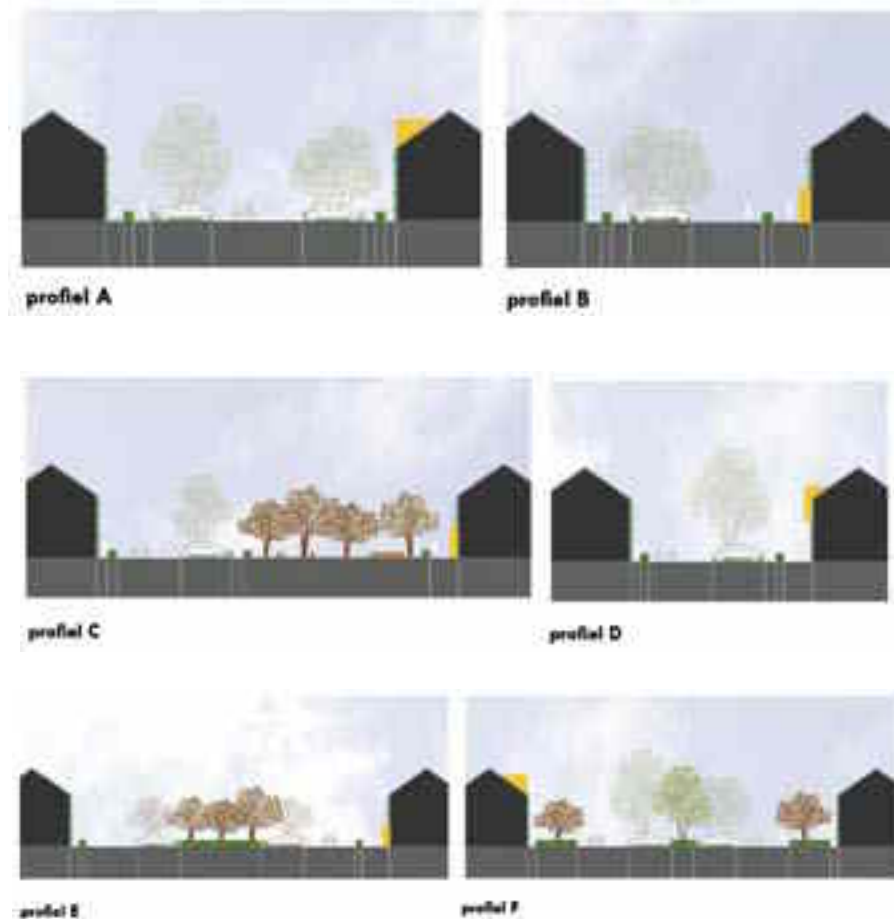
Toekomstbeeld

De parasieteninvasie en het groenoffensief beginnen bescheiden. De initiatieven vanuit Trudo en de bewoners zelf zijn de eerste stap. Met de plannen en de eerste initiatieven kan de gemeente enthousiast gemaakt worden. Wellicht kan de herinrichting van de straten gecombineerd worden met groot onderhoud aan de ondergrondse kabels en leidingen. Dit biedt perspectief voor het plaatsen van bomen op plekken waar dit eerst niet mogelijk was. Daarnaast speelt het onderhoud van het groen een belangrijke rol. Ook hierbij kunnen initiatieven in de buurt van belang zijn.

Op deze manier ontstaat langzamerhand een stevige groenstructuur. De Botenbuurt wordt een herkenbaar en kleurrijk geheel. Door de sociale binding die daardoor ontstaat, is de kans groter dat het terrein van de speeltuin opgewaardeerd wordt.

Uiteindelijk is de Botenbuurt getransformeerd van een normale, onopvallende buurt naar een bijzondere, hechte en groene buurt. De Botenbuurt wordt een voorbeeld van hoe woningstichtingen in heel Nederland hun buurten leefbaar en bij de tijd kunnen houden.

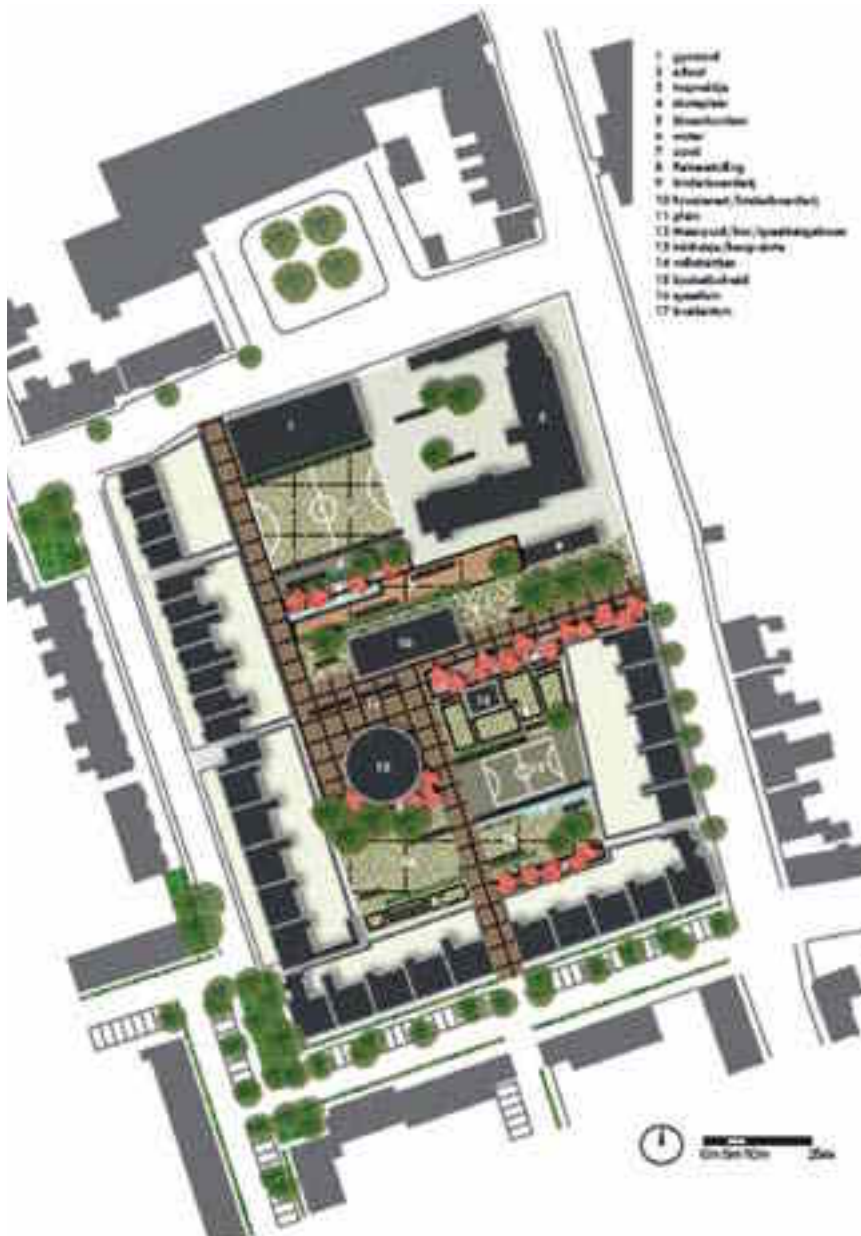
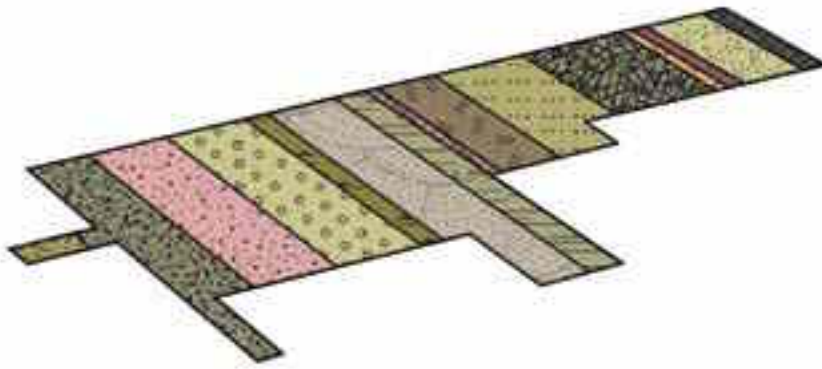
2.17

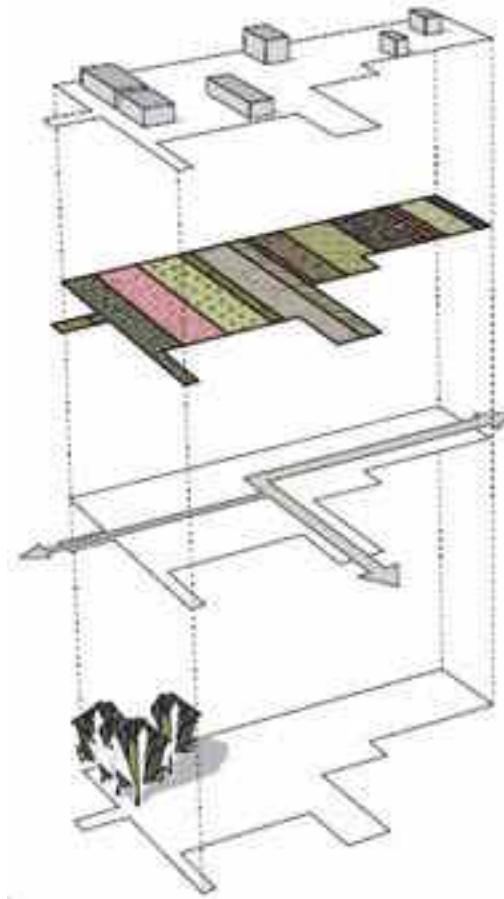
Spelen en ontmoeten

Het binnenterrein met de speeltuin, het Kraaienest en de Meerpaal ligt verscholen achter de omringende bebouwing. De huidige bebouwing is verouderd en weinig aansprekend.

De toegang is moeilijk vindbaar en het betreden van de speeltuin kan enkel op basis van lidmaatschap.

Het binnenterrein heeft echter een enorme potentie voor de gehele wijk. In het kader van dit project doen wij daarom een suggestie voor herinrichting van dit terrein. Uitgangspunt is openbaarheid van het terrein. Opvallende poorten benadrukken de entree. Een herkenbaar vormgegeven padenstructuur maakt het terrein toegankelijk. De paden ontmoeten elkaar in het midden en vormen een ontmoetingsplein met banken. Door middel van een strokenstructuur zijn verschillende functies naast elkaar mogelijk: speelveldjes, knikkerbanen, moestuinen, zandbakken en kruidentuinen – voor ieder wat wils. De structuur is flexibel en aanpasbaar aan veranderende wensen in de tijd. Tussen de stroken worden de nieuwe onderkomens van de diverse functies geplaatst: kleurrijke paviljoens voor het speeltuingebouw, de Meerpaal, het Kraaienest, de fietsenstalling en de gymzaal. Het plan nodigt uit tot dubbelgebruik van de diverse functies. Wellicht zijn combinaties met tafeltjedekje of een internetcafé mogelijk. Op deze manier is er op elk moment van de dag levendigheid en sociale controle in het buurtparkje.

3.

7-Klapper – 7 Acties in het Groene Dorp (Alphen a/d Rijn)

Auteurs: Theo Heldens en Maaïke van Stiphout (DS Landschapsarchitecten)

3.1 Introductie

Op verzoek van InnovatieNetwerk zijn Woningcoöperatie Wonen Centraal en landschapsarchitectenbureau DS een samenwerking aangegaan om een voorstel te maken voor de wijk 'Het Groene Dorp' in Alphen a/d Rijn. DS heeft voorgesteld niet één groot plan te maken maar zeven kleine plannen. Zó klein dat ze meteen uitgevoerd kunnen worden. Deze '7-klapper' bevat de zeven plannen en een verslag van de uitvoering. Door de plannen daadwerkelijk uit te voeren, is gaandeweg een – voorlopig – ideale werkwijze ontstaan. Deze is opgenomen in paragraaf 3.7.

3.2 Theorie

Er zijn tal van manieren om in een wijk verbeteringen tot stand te brengen. Dat kan door initiatieven van overheden en organisaties van buiten af, maar ook door bewoners en instanties van de wijk zelf. Wanneer de initiatieven uit de wijk zelf ontstaan, heeft dat een groot aantal voordelen. Om er enkele te noemen: bereidwilligheid van medewerking en inspanning, lokale kennis, aansluiting bij behoefte, grotere kans op instandhouding en vervolg, enzovoorts. Om deze initiatieven te laten ontstaan en te laten slagen, moet aan heel veel voorwaarden worden voldaan. Mensen en organisaties moeten elkaar kunnen vinden, begrijpen, mensen moeten vertrouwen hebben in het slagen van de plannen, enzovoorts. Door een aantal kleine projecten met bewoners en verschillende lokale partijen uit te voeren, denken we een completer beeld te krijgen van die voorwaarden en ook een bijdrage te leveren aan het ontstaan (of eigenlijk de groei) van die voorwaarden. In paragraaf 3.4 staat een lijst met voorwaarden die nodig zijn om lokale projecten te laten slagen. Het is daarmee meteen de doelstelling en checklist voor ieder project uit de 7-klapper. Elk plan moet tot een verbetering leiden op ten minste driekwart van de genoemde punten.

Een gezonde wijk is een samenhangend systeem.

3.3 De plannen nader toegelicht

Het idee is om door middel van zeven kleine acties zoveel mogelijk mensen en partijen betrekken en uiteenlopende aspecten onder de aandacht brengen. In iedere actie spelen de bewoners een rol. Andere partijen kunnen zijn: gemeente, wijkraad, buurtverenigingen, scholen, woningbouwcoöperaties, waterleidingbedrijf, energiebedrijf, afvalverwerker, riolering, gezondheidsinstellingen, sportverenigingen, lokale media, enzovoorts. Een lijst van instanties is te vinden in paragraaf 3.5. Door verslag te doen van de acties in een aansprekend boekje (of klapper?) en deze te verspreiden, kan de haalbaarheid van veranderingen worden

aangetoond en als inspiratie dienen voor nieuwe initiatieven. Wellicht kan de klapper door derden aangevuld worden met andere praktijkvoorbeelden. Een website met ideeën en praktijkvoorbeelden zou kunnen volgen.

Een lopend vuurtje door de wijk: het mag best een beetje knetteren.

3.4

Checklist van voorwaarden en doelstellingen

- ☐ identiteit wijk versterken
- ☐ bewoners inspireren voor vervolgprojecten
- ☐ instanties/organisaties/ondernemingen inspireren voor vervolgprojecten
- ☐ laagdrempelig
- ☐ eenvoudig te realiseren
- ☐ wijk groener maken
- ☐ beleving van de wijk/perceptie verbetert
- ☐ trots op de wijk
- ☐ vertrouwen in eigen kunnen
- ☐ verstandhouding tussen instanties en bewoners verbeteren
- ☐ verstandhouding tussen individuele bewoners onderling verbeteren
- ☐ verstandhouding tussen verschillende bewonersgroepen verbeteren
- ☐ relatie met plek/geschiedenis verbeteren/verbinding bewoners met plek versterken
- ☐ relatie met regio/verbinding bewoners met regio versterken
- ☐ samenhang versterken
- ☐ inzichtgevend in wetten en regelgeving
- ☐ inzichtgevend in welzijn bewoners
- ☐ bijdragen aan duurzaamheid nieuwe dwarsverbanden

3.5

Mogelijke personen en instanties om mee samen te werken

- scholen
- politie
- opbouwwerkers
- jongerenwerk
 - bureau jeugdzorg
 - jongerencentrum
- wijkraad
- gezondheidsinstellingen
- maatschappelijk werk
 - consultatiebureau
 - wijkverpleging
 - huisartsen
 - ouderenzorg
- gemeentelijke diensten
 - ruimtelijke ordening
 - reinigingsdienst
 - ongediertebestrijding
- media
 - wijkkrant/huis-aan-huisblad
 - wijkwebsite
 - lokale tv
- verenigingen
 - bejaardenclub
 - natuurvereniging (IVN)
 - oudheidkundige vereniging
 - sportverenigingen
 - hondenclub
- Nutsbedrijven
 - waterleidingbedrijf
 - riolering/waterzuiveringsbedrijf
 - elektriciteitsbedrijven
 - breedband, tv, telefonie
- waterschap
- humanitas
- lokale bedrijven
 - buurtsuper
 - horeca

3.6

Ideeën

1. Theedoos met bloemen- en plantenzaad: Kinderen uit jongste klassen komen aan de deur met houten kistje (vergelijk theedozen) met daarin een assortiment zaden van planten die kenmerkend zijn voor het Groene Hart.
2. Ballonnenwedstrijd door het riool: Deelnemers spoelen hun naam en adres (op een kleine verantwoorde drager) door. Welke weg leggen de namen af? Waar en wanneer worden de namen gevonden?
3. Eye-openers in de wijk: Loepjes, kijkframes en bijschriften vestigen de aandacht op bijzondere elementen in de wijk.
4. Natuurexcursie in de wijk: Natuurwandeling door eigen wijk met bijvoorbeeld veel aandacht voor insecten (of voor mensen, Midas Dekkers).
5. Natuurexcursie in je tuin: Natuurwandeling door eigen tuin (Jan Wolkers).
6. Natuurexcursie in je eigen huis: Natuurwandeling door je eigen huis met flink wat apparatuur.
7. Een dag uit het leven van...: Wekelijkse column in lokale krant door telkens ander dier. Beginnend met heel klein insect (luis in pels) en groot eindigend (reiger in de polder).

8. Pierentuin: Wedstrijd, wie heeft de meeste insecten per m² in z'n tuin
9. Limesklinkers in bestrating
10. Carports als museum over Romeinen in Nederland
11. Carports minimoslandschappen Mirjam Kruidenbouwer
12. Wisselende hangplek met oplaad/internetpunt en informatief museum
13. Feest oplevering wijk
14. Geveltuinen workshop
15. De Rijn
16. Expeditie
17. Insectenhôtels
18. Groene markt
19. Miniwindmolenpark
20. Vliegerfestival
21. Regenwaterroute
22. Sociaal Restaurant
23. Buitenbioscoop
24. Buurtpop
25. Boottochtje op de Rijn
26. Wekelijks 5 minuten lokale tv
27. Hondenspeurtocht
28. Dierentuin
29. BuurtBBQ on tour
30. Eigen ontwerp en beheer openbare ruimte
31. Biografie van de wijk
32. Prijzenfestival
33. Afvalrace
34. Jongeren zijn de Zwarte Piet

3.7

Werkwijzer en aandachtspunten

Om een project succesvol te laten verlopen, is de onderstaande werkwijze aan te bevelen:

- Sleutelfiguur bepalen
- Datum vaststellen
- Opladen, meer partijen betrekken
- Bekendmaken via persberichten, huis-aan-huisbrieven, posters in de wijk flyers
- Verslaglegging
- Evalueren en bedanken
- Aandachtspunten
- Seizoen en tijdstip kiezen waarop belangstelling optimaal is
- Professioneel aankondigen

3.8

7-klapper I – De ‘theedoos’ met bloemenzaad

In samenwerking met

Lokale basisscholen

Projectbeschrijving

Kinderen uit de wijk gaan met ‘theedoozen’ met bloemenzaad langs de deur. Bewoners kiezen gratis een zakje (aangeboden door ...) of kopen zoveel zakjes als ze willen. De zaden zijn van bloemen die in de omgeving van Alphen a/d Rijn in het wild voorkomen.

Aanpak

- Inspanning voor onderwijzend personeel minimaliseren.
- Kinderen maken naar voorbeeld (aangeleverd) een schildering van: cichorei, vergeet-me-nietje, valeriaan, klapproos, korenbloem, echte kamille, margriet.
- Mooiste schilderingen worden gekozen en gebruikt voor de zaadzakjes. Deze zakjes zijn bovendien voorzien van enkele instructies, toepasingsmogelijkheden en een tekstje over de bloemen in het wild.
- School ontvangt geprinte vellen, zaad en kistjes. Kinderen knippen en plakken vellen tot zakjes en vullen de zakjes met het betreffende zaad. Blanco kistjes worden vrolijk beschilderd.
- De kinderen gaan in de omgeving van de school, en in ieder geval ook in Het Groene Dorp, langs de deur met de doosjes. De eventuele opbrengst kan gebruikt worden voor de schooltuin.
- Het lokale huis-aan-huisblad fotografeert en doet verslag van de actie.

Projectverloop

- Obs Palet en Groen van Prinsteren zijn enthousiast en doen mee.
- Kistjes en voorbeeldkaartjes zijn bezorgd; na de astervakantie worden de bloemen nageschilderd.
- De zakjes zullen gratis worden aangeboden.
- Palet zal de gelegenheid gebruiken om aandacht te vragen voor de schooltuin.

Cichorei
Zaaien van mei tot augustus ter plaatse
Bloeitijd van juli tot september
Hoogte 60-100 cm
Plantafstand 25 cm
Bijzonderheden Het verse blad kan gebruikt worden als smaakmaker in salades en sauzen. De geroosterde wortels zijn een surrogaat voor koffie. Cichorei helpt bij leverkwalen en is bloedreiniger. Cichorei komt van nature voor in het Groene Hart.

3.9

7-klapper 2 – DJGMHDS

In samenwerking met

Lokale Archeon-medewerkers – Romeinse rolspeleers
 Gemeente Alphen a/d Rijn, afdeling RO

Projectbeschrijving

Enkele Romeinse soldaten speuren met GPS-apparatuur en archeologische gegevens naar de Limes, de weg die eeuwenlang de noordgrens vormde van het Romeinse Rijk. Op deze lijn plaatsen zijn enkele 'DJGMHDS'- en sandalenklinkers.

Aanpak

- Aan Archeon verbonden vrijwilligers benaderen.
- Meest actuele archeologische gegevens in bezit van DS, gebruiken in combinatie met GPS-apparatuur.
- Welke klinkermaat en kleur kan het beste gebruikt worden, eventueel in overleg met Wienerberger-steenfabriek?
- Welke dag/moment is het meest geschikt?
- Vooraankondigen of juist niet?
- Verslag in nieuwsbrief.
- Prijsvraag: wat betekent DJGMHDS.

Projectverloop

- Twee aan Archeon verbonden vrijwilligers/medewerkers zullen als Romeins soldaat met behulp van GPS-apparatuur en GPS-gegevens de ligging van de Limes in de wijk opsporen en vastleggen door het instraten van de DJGMHDS-klinkers.
- Een periode met extra aandacht voor de Romeinse geschiedenis (o.a. de betekenis van de afkorting, evt lezing).
- Bij herinrichting van de openbare ruimte worden ook de drie verschillende klinkers ingestraat (DJGMHDS, Sandaalafdruk en 'Limes').
- Bij de opleving van de gerenoveerde wijk wordt uitvoeriger stilgestaan bij de Romeinse geschiedenis met medewerking van rolspeleers.

3.10

7-klapper 3 – Natuurexcursie in uw tuin

In samenwerking met
IVN

Projectbeschrijving

Twee IVN-gidsen geven natuurexcursie in de wijk en bij voorkeur in de tuinen van de deelnemers.

Aanpak

- Natuurminnaar vinden/IVN benaderen.
- Oproep in nieuwsbrief/door middel van posters.
- Eventueel voorafgaand aan de diertuin (uitwerking 5).

3.11

7-klapper 4 – Hondenspeurtocht

In samenwerking met
Hondentrainer, hondenclub
Sponsor?

Projectbeschrijving

Honden met hun eigenaren leggen een speurtocht af in de buurt. Botjes worden opgegraven, er wordt over hekjes gesprongen, door poortjes gekropen, een *catwalk for dogs*.
Natuurlijk op Dierendag.

Aanpak

- Hondentrainer benaderen.
- Groepje hondenbezitters die de organisatie op zich nemen.
- Vooraankondiging in nieuwsbrief en met posters.
- Prijs organiseren (Reisje op de Rijn?).

3.12**7-klapper 5 – Dierentuin****In samenwerking met**

Kinderen in de wijk

Stichting Welzijn

IVN

Avifauna

Projectbeschrijving

Kinderen vangen bodem- en waterdieren in de wijk, die ze vervolgens determineren en gedurende enkele uren tentoonstellen.

Aanpak

- School benaderen of via kinderclub?
- Eventueel in combinatie met natuurexcursie in tuin?
- Vooraankondiging met posters, verspreiding van vrijkaartjes (door kinderen?)
- Verbinding zoeken met grotere dieren (vogels) en Groene Hart?
- Zaterdag 4 oktober = Dierendag.
- Toegangsprijs? Opbrengst voor bepaald doel?
- Geschikte plek in de wijk vinden

Projectverloop

- Het idee blijkt te koppelen aan 'SuperPretBus'. Initiatief van St. Welzijn. De bus komt iedere vrijdag in de wijk. Medewerkers initiëren en begeleiden spellen, knutselen en dergelijke voor kinderen in basisschoolleeftijd. Medewerkers zijn enthousiast en nemen een deel van de organisatie voor hun rekening.
- Kinderen verspreiden leaflets voor eerste 'werkbijeenkomst'. Vervaardigen materiaal tbv poster en zamelen potjes in. De kinderen maken een spandoek.
- Met een eigen gids achter de hand wordt een datum vastgesteld: 10 oktober. Het affiche wordt gemaakt en verspreid.
- IVN is enthousiast en zegt een gids (bodemdierenspecialist) toe.
- Avifauna, een dierentuin op steenworp afstand, is enthousiast en denkt mee.
- Op vrijdag 10 oktober na schooltijd worden de kinderen bij de SuperPret-Bus in de wijk ontvangen door de IVN-gids. Ze vangen allerlei soorten spinnen, slakken, lieveheerbeestjes, wormen, waterdiertjes, enzovoorts, leren van alles over de dieren, nemen ze letterlijk onder de loep en determineren ze met zoekkaarten.
- Met de hulp van enkele medewerkers van Avifauna worden de dieren vervolgens in potjes tentoongesteld en toegelicht met etiketten en tekeningen. Nadat de beste dierentuinmakers heel officieel gratis toegangskaartjes voor Avifauna hebben gekregen, worden de dieren weer losgelaten in de struiken en het water.

KOM VRIJDAG (20 september)

naar de

van 16.00 tot 17.30 uur

voor de voorbereiding van de

**groene dorp
dierentuin**

voorzien af met glazen potten met deksel

Armen geschild: uitdrukken

Geslacht

Adres: 06 - 48 48 48 80

Groening Westijn

3.13

7-klapper 6 – City Pieten

In samenwerking met

Jongeren

Circus Kokopelli

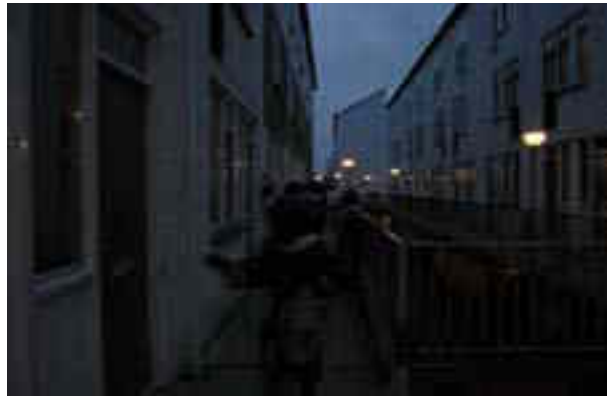
Parker-Source (stimuleren sport als onderdeel van een grootstedelijke straatcultuur)

Projectbeschrijving

Jongeren van 12 tot 16 jaar als hedendaagse Zwarte Pieten. Tijdens twee workshops leren jongeren van professionals op veilige wijze acrobaten-toeren en free-runningstunts uit te voeren. Tijdens de tweede workshop die in de wijk plaatsvindt zijn instructeurs en jongeren gekleed als Zwarte Piet. Tussen de bedrijven door worden pepernoten uitgedeeld.

Aanpak

- Datum voor workshop wordt vastgelegd.
- Jongeren worden enthousiast gemaakt om aanwezig te zijn bij Pieten-workshop.
- De kinderen worden op de hoogte gebracht van de stuntpieten in de wijk.
- We gaan met de jongeren onder begeleiding van circus Kokopelli en eventueel PAWA kijken waartoe de ruimte zich leent voor acrobatische stunts.
- De kunsten worden eventueel uitgewerkt en nogmaals geoefend onder begeleiding van circus Kokopelli.
- De jongeren gaan verkleed als Zwarte Piet en laten hun geoefende stunts zien in de wijk.
- Ouderen uit de wijk bakken vrijwillig pepernoten.

3.14

7-klapper 7 – Het groene dorp door de ogen van?

In samenwerking met
Huis-aan-huisblad *De Alphenaar*
De gemeente

Projectbeschrijving

Prijsvraag. Raad welke wijkbewoner de foto's in de bijbehorende krantenrubriek maakte.

Digitale camera reist door de wijk. Als je de camera krijgt, heb je een week de tijd om foto's te maken van:

- Diegene van wie je de camera ontving;
- Het uitzicht vanuit je huis (maak het niet te gemakkelijk);
- Het mooiste plekje van het Groene Dorp;
- Het mooiste plekje van Alphen a/d Rijn;
- Het lelijkste plekje van het Groene Dorp;
- De mooiste voordeur;
- Een favoriet dier buiten;
- Een plant;
- Een zelfportret zonder gezicht;
- Herfst/winter in het Groene Dorp

Vervolgens wordt de camera doorgegeven aan een andere Groene Dorper. De geheugenkaart met naam en adresgegevens wordt verstuurd naar de krant. Op grond van de foto's moet de lezer raden wie de foto's

gemaakt heeft. De uitslag kan gecombineerd worden met een kort interview met de fotograaf. Onder de goede inzenders wordt een foto op canvasdoek verloot.

Aanpak

- Een camera is aanwezig en wordt ter beschikking gesteld voor dit project.
- Huis-aan-huisblad De Alphenaar heeft in de zomermaanden van 2009 ruimte voor deze rubriek

4.

Buitenkind – of het succes van bewegend ontdekken

Auteurs: Harry Derks en Paulien Varkenvisser (DLA+ Landschapsarchitecten)

4.1

De realiteit van fictie

Stel, je hebt een nieuw integraal projectmodel bedacht. Een projectmodel dat niet alleen complex is, maar ook nog eens ontzettend veel verschillende aspecten in zich verenigt. Een model bovendien dat flexibel invulbaar en toepasbaar is. Hoe presenteer je zo'n model dan en hoe leg je de opzet en de werking ervan uit op een manier die voor iedereen begrijpelijk is? Dat is lastig, héél lastig, hebben we bij 'Buitenkind' gemerkt. Zo lastig dat je daar met het obligate, voor de hand liggende rapport of verslag niet in zult slagen. Als je het op die traditionele wijze presenteert, wordt het een lang, hopeloos complex en ambtelijk droog stuk tekst die slechts weinigen zullen begrijpen.

En dat is nadrukkelijk niet de bedoeling.

We hebben daarom besloten het compleet anders aan te pakken. Hoe? Wel, we doen gewoon nét alsof 'Buitenkind' allang bestaat! En dat er op verschillende plaatsen in Nederland 'Buitenkind'-projecten lopen.

Vervolgens hebben we enkele verslaggevers de toekomst ingestuurd om een van die 'Buitenkind'-projecten uitvoerig te beschrijven.

De levendige beschrijving van een *fictief* project maakt volgens ons véél meer duidelijk dan een weliswaar *feitelijk* maar ook gortdroog rapport ooit zou kunnen.

En dus is het voorjaar 2012. Het betreffende 'Buitenkind'-project speelt zich af in de stad Nederdam, in het stadsdeel Zuiderwijk.

Voor alle duidelijkheid: het verslag dat nu volgt, is verzonnen. Toch zou het zomaar werkelijkheid kunnen worden.

4.2

Voorjaar 2012

(Van onze verslaggevers)

Nederland. Nu er op verschillende plekken in ons land steeds meer 'Buitenkind'-projecten van de grond komen, vonden we het tijd worden eens wat dieper in deze nog betrekkelijk onbekende materie te duiken.

Wat houdt zo'n 'Buitenkind'-project eigenlijk in? Hoe werkt het? Wie doen eraan mee? Van wie gaat het initiatief uit? Wie betaalt het?

De beste manier om daar achter te komen, dachten we, is met eigen ogen te gaan zien hoe het in de praktijk werkt.

En dus togen we op een zonnige lentemorgen in maart van dit jaar naar Nederland, naar het stadsdeel Zuiderwijk om precies te zijn. Want daar draait al meer dan twee jaar een van de eerste 'Buitenkind'-initiatieven. En met succes, naar we begrepen hebben.

Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen, zijn we de wijk ingetrokken om kinderen en volwassenen naar hun mening te vragen. Daarnaast hebben we instanties en personen die er direct bij betrokken waren, gevraagd ons uitleg te geven over dit bijzondere initiatief.

4.3

De 'Buitenkinderen'

We beginnen onze rondgang door de wijk in het compleet vernieuwde wijkpark. Want daar zijn de kinderen. Om hen draait het hele project immers. We zullen er nog uitgebreid op terugkomen, maar simpel gezegd streeft de Stichting Buitenkind ernaar van wijken en buurten bijzondere leefomgevingen voor kinderen te maken, waar het wemelt van de meest uiteenlopende zinnenprikkende uitdagingen en waar kinderen zelf kunnen kiezen. Waar ruimte is voor avontuur en voor spannende ontdekkingstochten. Waar de kinderen weer gezonde kinderen zijn, blijde kinderen met een frisse buitenblos. Kinderen die bewegen en ravotten, die lekker buiten zijn en toch van alles leren – ook buiten schooltijd. De kinderen van nu zijn te veel 'binnenkinderen'. Ze zitten te veel voor de buis of achter hun spelcomputer; ze bewegen te weinig en zijn daardoor vaak te zwaar.

En dus bevinden we ons nu in 'Kakelbont', een groot jungleachtig kinderparadijs direct achter de school met veel groen, zandheuvels en allerlei bouwsels. Het is bedacht en gebouwd door de kinderen uit de wijk met de nodige hulp van wijkbewoners en vrijwilligers, en verder met ondersteuning van de gemeente, de woningcorporatie en enkele bedrijven uit de buurt. De uiteindelijke inrichtingsschetsen en bouwtekeningen zijn gemaakt door een plaatselijk bureau voor stedenbouw en landschapsarchitectuur. Dat bureau heeft ook toegezien op de veilig-

heidsaspecten. Ouders moeten hun kinderen daar natuurlijk wel veilig kunnen laten spelen.

53

Verspreid over het park zijn kinderen bezig met hun spel. De lucht boven het park is vol geroep en gegil.

Voor ons staat een groepje kinderen – jongens en meisjes zo tussen de 8 en de 12 jaar.

“Wie van jullie weet wat ‘Buitenkind’ is?”, vragen we.

Een meisje van een jaar of tien, elf met twee springende staartjes wijst lachend naar de kinderen om haar heen. “Wij”, zegt ze. “Wij zijn ‘Buitenkinderen’, allemaal!”

Dat snappen we. “Ja, maar wat betekent dat? Wanneer ben je een ‘Buitenkind’?”

Een wat oudere meisje met een knalrood jasje aan zegt: “Wij zijn ‘Buitenkinderen’ omdat we meedoen met ‘Buitenkind’. We doen allerlei dingen buiten de school, die interessant zijn en spannend soms ook.”

“Ja, en waar we ook nog wat van leren”, zegt een serieus ogend donker jongetje met een Harry Potter-brilletje op.

We vragen ze om voorbeelden.

“Wij gaan een paar woensdagmiddagen met de boswachter het bos in”, zegt dezelfde jongen. “Vorige week hebben we een groepje reeën gezien.” “Gaaf, hè”, zegt een jongetje met een gele baseballpet op, “dat ga ik ook doen. Ik heb me al aangemeld.”

“En wij gaan dinsdags na school op bezoek bij een paar oudere mensen in de buurt om boodschappen te doen”, zegt het oudere meisje en legt haar hand om de schouder van een vriendinnetje dat een hoofddoekje draagt.

“En jij”, vragen we aan het meisje met de staartjes, “wat doe jij?”

“Ik help de dieren voeren op de kinderboerderij, dat is op woensdagmiddag. Die dieren zijn heel lief.”

Het meisje met het rode jasje en haar vriendinnetje helpen ’s maandags een paar uurtjes in het zorgcentrum: “Soms helpen we de stoepjes vegen of doen we iets in de tuin. De mensen vinden dat fijn. Dat zie je. Dat zeggen ze ook en ze maken grapjes tegen ons.”

‘Buitenkind’ voorziet in een groot aantal activiteiten, bedacht en opgezet door de wijk zelf. Dus door de ouders, vrijwilligers, bedrijven en instanties uit de wijk, met hulp vanuit de school en van deskundigen zoals diëtisten en bewegingstherapeutes. Maar vooral door de kinderen zelf. Al die activiteiten combineren twee dingen: bewegen en ontdekken. Op die manier stimuleert ‘Buitenkind’ beweging bij kinderen en prikkelt tegelijk hun nieuwsgierigheid en leergierigheid. En hun fantasie, niet te vergeten. Ze leren terwijl ze bewegen en andersom.

Er zijn verschillende soorten activiteiten, ondergebracht in zes categorieën: *sport, zorg, beroepen, natuur, wetenschap* en *bouwen aan de wijk*. De bedoeling is dat kinderen steeds in elke categorie een activiteit of project kiezen dat ze graag willen doen.

Wat de kinderen allemaal aan ‘Buitenkind’-activiteiten ontplooiën, houden ze zelf bij op www.buitenkind.nl. Ze klikken door naar de speciale webpagina van hun school en vinken af wat ze al gedaan hebben. Het is de bedoeling dat ze uit alle categorieën minstens één activiteit doen. Maar als ze meer willen, mag dat ook. De schoolpagina heeft ook een forum waarop ze kunnen aangeven wat ze van bepaalde activiteiten vinden.

Is het niet vervelend, die karweitjes soms? Nou, dat zien zij toch anders. “Nee”, roepen ze. “Hartstikke leuk juist! Want de mensen zijn blij dat je het doet. Ze vinden het echt fijn om kinderen om zich heen te hebben, dat zeggen ze ook. En het is maar een uurtje of soms twee. En niet eens elke dag.”

“Ja, en behalve dat je er wat van leert, doe je ook nog iets goeds”, zegt de jongen met het brilletje.

Wat vinden ze eigenlijk het leukst aan ‘Buitenkind’?

“Vroeger”, zegt het meisje met het rode jasje, “kende je bijna niemand in de buurt. En zeker de oudere mensen niet. En nu zegt iedereen gedag.”

“Ik wist helemaal niks van de natuur”, zegt de jongen met het brilletje.

“Maar nu wil ik bioloog worden.”

Er klinkt geroep. Verderop staat een vrouw druk te gebaren. Ze heeft een boek in haar hand.

“We worden geroepen”, zegt het meisje met het rode jasje. “Kom!”

En weg zijn ze.

4.4

Twée moeders

We verlaten het park over het schoolplein en lopen de wijk in. Op de hoek van de straat staan twee vrouwen met elkaar te praten. Een van hen draagt een kind op haar arm. Mogen we ze iets vragen? Over ‘Buitenkind’? Ja, hoor. Wat vinden ze ervan? Hebben ze kinderen die meedoen?

Beide vrouwen knikken.

“Twée”, zegt de vrouw met het kind op de arm, “een zoontje zit in groep vier, daar zijn ze net begonnen. Mijn dochter is twee jaar ouder, die zit in groep zes. Dus die zit er van het begin bij. Net als jouw dochter, hè?”, zegt ze tegen de andere vrouw.

”Ja”, zegt de andere vrouw, “in september 2009 zijn ze begonnen.”

“Hoe ging dat precies in het begin?”, vragen we.

De vrouw met het kind herinnert zich: “We zijn naar een bijeenkomst – een inloopdag heette dat geloof ik – geweest, hier in het wijkgebouw. Die was georganiseerd door de woningcorporatie samen met de wijkvereniging. Zo was het toch?”

De andere vrouw knikt: “Er was iemand van ‘Buitenkind’ bij, van de landelijke stichting dus, die een filmpje liet zien en een verhaal hield over wat de bedoeling was. Dat het erom ging dat onze kinderen gezond zouden opgroeien. En hoe je dat het beste aan zou kunnen pakken.”

Wat is ze van die dag het meeste bijgebleven?

“Nou”, zegt de vrouw met het kind, dat inmiddels tegen haar schouder in slaap is gevallen, “Dat het geen zin had om alles van bovenaf op te leggen. Het moest vooral van de kinderen zelf komen en van ons, de mensen uit de wijk. Wij moesten er zelf achter staan, anders werd het niks. En dat is ook zo. Er is hier wel vaker wat geprobeerd, maar dat was allemaal buiten ons om. Dat werkt niet.”

“We moesten er niet alleen achter staan”, vult de andere vrouw aan, “het was vooral belangrijk dat wij zelf het initiatief namen. De wijk – dat zijn wij dus, onze kinderen, de school, maar ook bedrijven en instellingen – moest de koppen bij elkaar steken om te kijken of we activiteiten konden bedenken die leuk en leerzaam waren en waar de kinderen bij moesten bewegen.”

“Ja, actief bewegen”, knikt de andere vrouw. “En dan vooral buiten. Want zo’n bos op de wangen was wel een beeld dat ons aansprak.”

Zijn ze zelf bij 'Buitenkind' betrokken?

De vrouw met het kind heeft in het begin wel wat meegholpen met de organisatie, maar heeft het nu te druk met haar huishouden. Misschien over een tijdje. De andere vrouw werkt op een zorgboerderij en begeleidt daar een paar groepen schoolkinderen: "We vangen hier kinderen op met een verstandelijke beperking. Je staat er echt van te kijken hoe lief de schoolkinderen met hen omgaan. Dat had ik niet verwacht, eerlijk gezegd. En onze cliëntjes vinden het prachtig. Die zien echt naar de schoolkinderen uit." Er klinkt gejoel in het park. De kinderen die zich allemaal hadden verzameld om de vrouw met het boek, verspreiden zich in groepjes over het grasveld.

Merken ze iets aan hun kinderen? Zien ze resultaten? Komen er door 'Buitenkind' ook echt meer 'Buitenkinderen'?

De vrouwen kijken elkaar aan. "Je kunt dat natuurlijk niet vergelijken", zegt de vrouw met het kind. "Ik bedoel, je weet niet hoe je kinderen zich anders ontwikkeld zouden hebben. Maar mijn zoontje van tien was bijna vergroeid met z'n Nintendo. Dat ding moest ook overal mee naar toe. Je kreeg hem met geen stok naar buiten. En nou raakt hij het soms dagen niet aan. Hij is veel vrolijker, hij zit lekkerder in zijn vel. De kinderen zien er op de een of andere manier ook frisser uit. Je ruikt dat ze buiten zijn geweest. En ze zijn zo lekker moe, hè, 's avonds."

"Mijn dochter was best lui, eigenlijk", zegt de andere vrouw met een beschaamd lachje. "Ze bewoog nauwelijks en hield al helemaal niet van sport. Ze was veel te zwaar. Maar nou, op haar twaalfde is ze goed op gewicht, vind ik. Ikzelf denk dankzij 'Buitenkind'. Ze voetbalt zelfs."

Moeten ze hun kinderen aansporen of misschien zelfs dwingen aan ‘Buitenkind’-activiteiten mee te doen?

“Nou, in het begin wel even. Maar dat was meer omdat ze eraan moesten wennen”, zegt de vrouw met het kind.

“Het is in feite heel simpel”, zegt de andere vrouw. “Ze vinden het leuk en spannend en daarom doen ze mee. Vervolgens vertellen ze dat tegen andere kinderen. En zo helpen en stimuleren ze elkaar. En omdat ze het leuk vinden, houden ze alles wat ze doen ook netjes bij op de website.

Het werkt dus, dat blijkt. Dat komt ook, denken wij, omdat het zo hun eigen ding is. Er zijn wel volwassenen en ouders die zorgen voor begeleiding en zo, maar in wezen doen zij alles zelf. Dat is het, denk jij niet?”

De andere vrouw knikt. “Nou, en weet je wat ik ook heel prettig vind: dat ze zo goed op de veiligheid hebben gelet. Je kunt je kinderen met een gerust hart het park in sturen.”

De dames maken aanstalten om door te lopen, dus nemen we afscheid en verlaten het park.

4.5

De vrijwilliger

Aan de rand van het park woont twee hoog mijnheer De Vries.

Mijnheer De Vries is dertig jaar lang boekhouder geweest op een accountantskantoor in Nederdam. Sinds de dood van zijn vrouw een jaar of tien geleden doet de nu 67-jarige mijnheer De Vries aan vrijwilligerswerk. Hij helpt ouderen met hun belastingaangifte, organiseert dagtrips en doet de administratie voor de wijkvereniging.

Toen hij hoorde dat ze in het kader van een nieuw project – ‘Buitenkind’ – mensen zochten voor de organisatie, mensen die bereid waren de krachten in de wijk te mobiliseren, was hij een van de eersten die zich aanmeldde.

“Ik ken bijna iedereen in wijk”, zegt hij. “Ik weet precies welke mensen ik het best kan benaderen voor bepaalde zaken. En ik heb ervaring met organiseren. Ik had al iets over ‘Buitenkind’ in onze krant gelezen. Wat de bedoeling was en zo. Het idee van bewegend ontdekken, dat sprak me enorm aan. Dat de kinderen actief en min of meer spelenderwijs de wereld om zich heen leren kennen, dat er ruimte is voor fantasie, voor avontuur. En dat je op die manier ook werkelijk iets aan het groeiende overgewicht bij kinderen kunt doen.

En toen ik eenmaal begreep dat de kinderen zelf de grootste rol zouden krijgen, groeide bij mij de overtuiging dat dit wel eens een heel succesvol initiatief zou kunnen zijn. Ik heb zelf geen kinderen, maar ik weet nog heel goed hoe het was om kind te zijn. Hoe spannend en avontuurlijk een dag in het bos kon zijn.”

Hoe is mijnheer De Vries bij ‘Buitenkind’ betrokken geraakt?

“Aedificia, dat is de woningcorporatie, had onze wijkvereniging en de school in de wijk benaderd met de vraag of er misschien mensen waren die mee wilden werken aan een nieuw soort project. Een project dat als hoofddoel had de gezondheid van kinderen te verbeteren en overgewicht te lijf te gaan. Het nieuwe aan dat project was dat het in principe vanuit de wijk zelf zou worden opgezet. Wel met hulp van de woningcorporatie en de gemeente, maar verder zou de wijk het allemaal zelf invullen. Ik heb me opgegeven voor het kernteam. Daar zat ook iemand in van de

stadsdeelraad, de directeur van de woningcorporatie, het hoofd van de basisschool hier en de directrice van het zorgcentrum in de wijk. Het kernteam werd begeleid door iemand van de landelijke 'Buitenkind'-organisatie, een enthousiaste jonge vrouw.

In dat kernteam hebben we bekeken hoe we de zaak in onze wijk het best konden aanpakken. De 'Buitenkind'-vertegenwoordiger gaf vooral adviezen en legde aan de hand van voorbeelden uit hoe men op andere plekken te werk ging, want er waren net voor ons al drie 'Buitenkind'-projecten van start gegaan. Ze zei met klem dat we dat ook echt alleen maar als voorbeelden moesten beschouwen.

'Er is niet één 'Buitenkind'-aanpak', zei ze letterlijk, 'we hebben weliswaar een basis-projectmodel, maar het is de bedoeling dat u zelf de aanpak kiest die het best bij uw wijk en bij uw mogelijkheden past. Wij gaan dat niet voor u invullen, dat doet u zelf. Wij geven alleen advies en ondersteuning.'

En dus hebben we 'Buitenkind' helemaal zelf ingevuld. En zij heeft ons daarin waar nodig begeleid. We zijn toen onder meer op zoek gegaan naar andere vrijwilligers, ouders en andere mensen uit de wijk die bereid waren om de kinderen te begeleiden. Maar verreweg de meeste tijd is gaan zitten in onze pogingen om bij elk van die zes categorieën – dus sport, zorg, beroepen, natuur, wetenschap en bouwen aan de wijk – bedrijven en instellingen te zoeken, die een of meer 'Buitenkind'-activiteiten zouden kunnen verzorgen.

Tegelijkertijd hebben we alle initiatieven voor kinderen die er op dit gebied in onze wijk al bestonden, in kaart gebracht. Dat waren er al best veel. Het probleem alleen was dat ze allemaal los van elkaar opereerden. Wat we met 'Buitenkind' ook gedaan hebben is die initiatieven min of meer integreren en daardoor beter op elkaar afstemmen. Waarom zou je het wiel opnieuw uitvinden? Daar heeft mevrouw Van Harten, de directrice van Zorgcentrum de Zuiderzon hier in de wijk, zich dus vooral mee beziggehouden.

Maar om terug te komen op die 'Buitenkind'-activiteiten: het heeft even geduurd, maar we hebben voor alle categorieën kandidaten gevonden, participanten noemen wij ze. De meesten hier uit de wijk. Ik heb meerdere sportverenigingen weten te interesseren, het zorgcentrum, een paar bedrijven, de boswachterij van het bos dat aan de wijk grenst, een

paar leraren van de middelbare school verderop en een bureau voor stedenbouw en landschapsarchitectuur dat veel in Nederdam en ook hier in Zuiderwijk gedaan heeft.

Vervolgens ben ik daarmee naar de school gegaan. De leerkrachten hebben samen met de kinderen lijstjes gemaakt van activiteiten waaraan ze graag mee zouden willen doen. De kinderen mochten voorstellen doen en daar zijn er toen een aantal van uitgekozen. Maar als je daarover meer wilt weten, zul je naar de school moeten.”

We besluiten zijn raad op te volgen.

4.6

De leerkracht en de stagiaire

Als we bij basisschool Het Zuiderlicht arriveren, gaan de deuren juist open en verlaten de eerste kinderen het schoolplein. We worden opgewacht door mevrouw Iris Draaibaar, de directrice, en Martine van Veen, een stagiaire van de ALO – de Academie voor Lichamelijke Opvoeding. Om hen heen staan wat kinderen die het blijkbaar nogal interessant vinden dat hun juf wordt geïnterviewd. Want behalve directrice is de van origine Surinaamse Iris Draaibaar ook leerkracht. Zij heeft groep 6 onder haar hoede.

Waarom, vragen we haar, heeft zij zitting genomen in het kernteam? Had ze het nog niet druk genoeg?

“In eerste instantie was ik er ook niet zo happig op. We hebben inderdaad al zoveel aan ons hoofd. En ik had aanvankelijk het idee dat het alweer de school zou zijn die de kar moest gaan trekken. Maar Walter Sleutelbos, de directeur van de woningcorporatie, en Achmed Karmouch, voorzitter van de stadsdeelraad Zuiderwijk, vroegen me of ik niet toch naar de introductiebijeenkomst wilde komen waar iemand van de Stichting Buitenkind uitleg zou geven over het project. Ik ben blij dat ik gegaan ben. Want toen ik eenmaal begreep wat de bedoeling was en doorhad hoe een ‘Buitenkind’-project aangepakt wordt, smolten mijn bezwaren als sneeuw voor de zon.”

Kan ze daar iets specifiek over zijn?

“Mijn grootste bezwaar was dat het voor mij en mijn collega’s alleen maar

weer een extra verzwarend van onze toch al volle agenda zou betekenen. We zijn een multiculturele school in een wijk met meer dan twintig nationaliteiten. Ik kan u vertellen dat je het dan als onderwijsinstelling niet echt makkelijk hebt. Maar we doen ons uiterste best om de harmonie en de rust te bewaren. Dat kan alleen maar als je bereid bent je voor meer dan honderd procent in te zetten. Ook buiten schooltijd. Dus wij zitten niet echt op extra werk te wachten. Maar het tegendeel bleek waar. We hebben de 'Buitenkind'-activiteiten met toestemming van de inspectie onderdeel gemaakt van ons lesprogramma. Een deel ervan vindt plaats tijdens schooluren. Het levert ons per saldo dus tijd op."

Onderdeel van het lesprogramma? Hoe bedoelt ze dat?

"U weet dat we samen met de kinderen een heleboel 'Buitenkind'-activiteiten hebben bedacht en dat zij er vervolgens een aantal hebben uitgekozen?"

Ja, dat weten we. Dat heeft mijnheer De Vries ons immers verteld.

"Wel, we hebben geprobeerd die activiteiten zoveel mogelijk te laten aansluiten op de onderwijsthema's die we in de klas behandelen. *Natuur* is een van die thema's. Zo zijn er kinderen die een aantal woensdagochtenden achter elkaar – dat is onze vaste buitendag – met de boswachter de natuur intrekken. Weer andere kinderen helpen in het zorgcentrum. Dat valt dan bijvoorbeeld onder het onderwijsthema *zorg of maatschappelijke oriëntatie*. Zo moet je dat ongeveer zien.

Alle 'Buitenkind'-activiteiten bereiden we voor in de klas en we laten de kinderen er in verslagjes, werkstukjes of spreekbeurten verslag van doen. Die verslagjes zetten ze dan zelf op onze schoolpagina in de 'Buitenkind'-website."

Hoeveel tijd zijn de kinderen eigenlijk kwijt aan hun 'Buitenkind'-activiteiten?

"Dat is moeilijk te zeggen. Dat kunnen ze min of meer zelf bepalen. Er zijn kinderen die het zo leuk vinden dat ze wel zes uur per week met 'Buitenkind' bezig zijn, maar de meesten houden het bij een uur of drie, vier. Dat wisselt ook gedurende het jaar want sommige activiteiten lopen maar een paar weken, andere meerdere maanden. Daar reken ik dan niet de tijd bij die ze nodig hebben om hun vorderingen bij te houden op de website. Maar dat is niet meer dan hooguit een halfuurtje per week."

Worden die 'vorderingen', zoals zij ze noemt, ook nog formeel gevolgd en beoordeeld?

“Dat doen de leerkrachten, ja. Maar ‘formeel’ en ‘beoordeeld’, dat is veel te zwaar uitgedrukt. Dat klinkt zo schools ook. We kijken wel regelmatig, ja. En soms moeten we hier en daar wat bijsturen, maar dat zijn echt uitzonderingen. We stellen namelijk vast dat het eigenlijk vanzelf gaat, allemaal. De kinderen houden elkaar letterlijk bij de les. Als er op het schoolforum enthousiaste verhalen staan over een bepaalde activiteit, dan merk je dat meteen aan het aantal aanmeldingen. Andersom werkt het ook natuurlijk: als een van de participanten niet in de smaak valt, dan keldert het aantal aanmeldingen vrijwel direct. U weet wat ‘participanten’ zijn?”

“Ja”, antwoorden we, “dat zijn toch bedrijven, verenigingen en instellingen die tijd, ruimte en mensen beschikbaar stellen en zo actief meewerken aan ‘Buitenkind’-activiteiten?”

Een glimlach van Iris Draaibaar is onze beloning.

“Het grappige is”, hervat zij, “dat die participanten heel erg hun best doen. Soms lijkt het wel of ze elkaar een beetje de loef af willen steken. Dat is natuurlijk niet zomaar. Als kinderen op het forum lovende dingen vertellen over een manege of een sportvereniging, kan dat straks nieuwe klanten of nieuwe leden opleveren. Zo snijdt het mes aan twee kanten. En dat moet ook, want anders werkt het niet.”

We richten ons nu tot de stagiaire, benieuwd als we zijn naar haar plek in het geheel. Hoe is zij bij dit ‘Buitenkind’-project betrokken geraakt en welke rol vervult zij daarin?

“Ik ben laatstejaars student aan de ALO”, steekt ze van wal, “en ik heb besloten me te specialiseren in de bestrijding van obesitas, van zwaarlijvigheid dus – met name bij schoolkinderen. Als je iets wilt doen, moet het daar gebeuren vind ik; daar begint het allemaal. De lichamen van die jongens en meisjes zijn nog volop in ontwikkeling. Dus als je wilt ingrijpen, moet je het op die leeftijd doen. Dan heb je ook de meeste kans op succes.

Ik was nog op zoek naar een geschikt stageadres, toen ik in een gezondheidsmagazine een artikel las over ‘Buitenkind’. Wat me daarin trof, was dat er zo weinig dwang aan te pas kwam. Ik bedoel, het was niet van

bovenaf opgelegd, het initiatief werd heel dicht bij de kinderen gelegd. Als je je met overgewicht bezighoudt, dan weet je dat één ding zeker niet helpt, en dat is *dwang*. Wat ook een grote belemmering blijkt te zijn, is overdreven *aandacht*. Als kinderen constant bezig zijn met het feit dat ze af moeten vallen, heeft dat een averechts effect. Dat is het mooie van 'Buitenkind': die *positieve, indirecte benadering*. Het gaat om actief en spelenderwijs ontdekken; ze doen mee aan activiteiten die leuk zijn en maken elkaar daarvoor enthousiast. Op die manier draagt 'Buitenkind' als vanzelf, ongemerkt bijna, bij aan een actiever leven. En daardoor neemt de kans op overgewicht af."

"Staat dat ook wetenschappelijk vast?", vragen we.

"Naar de directe resultaten van 'Buitenkind' zelf is nog geen wetenschappelijk onderzoek gedaan", zegt ze, "maar er zijn talloze onderzoeken uitgevoerd die hebben uitgewezen dat behalve een gezonde voeding, juist bewegen erg goed is en zwaarlijvigheid tegengaat, met name bij kinderen." Is dat dan ook wat ze hier in Zuiderwijk doet, onderzoek?

"Dat doe ik inderdaad ook", zegt ze, "maar dan meer in de zin van een beschrijvend onderzoek naar de impact van zo'n 'Buitenkind'-project op het leven van de kinderen in deze wijk. Daarbij kijk ik dan zowel naar de fysieke als de psychosociale effecten.

Maar wat ik vooral doe is het schrijven van programma's voor de verschillende 'Buitenkind'-activiteiten. Zo heb ik pas nog met manege Merry Merrie een programma opgezet. Kinderen helpen daar met het verzorgen van de paarden en het schoonmaken van de stallen. Het komt erop neer dat ik samen met mevrouw Draaibaar en de andere leerkrachten gekeken heb naar de verschillende activiteiten, waarbij het dan vooral mijn verantwoordelijkheid is ervoor te zorgen dat het aandeel beweging voldoende aan bod komt. In Zuiderwijk is zwaarlijvigheid bij kinderen echt een probleem aan het worden. En we waren het er dan ook snel over eens dat alle activiteiten ook echt voldoende beweging moesten bevatten. Ik weet niet of ze daar bij andere 'Buitenkind'-projecten ook zo nadrukkelijk op gelet hebben, maar wij hier wel."

Iris Draaibaar beaamt dat: "Dat hoort ook bij 'Buitenkind'; elke wijk legt zijn eigen accenten. Daardoor zie je ook grote verschillen in uitvoering tussen de projecten onderling. Voor ons is dat logisch, maar het maakt het soms wel lastig om uit te leggen hoe 'Buitenkind' precies werkt!"

Onze laatste vraag aan haar: "Wie beheert de website eigenlijk?"

"Onze pagina op de 'Buitenkind'-website wordt onderhouden door de vader van een van onze leerlingen. Hij heet Flip van der Mast en werkt bij een groot IT-bedrijf. Hij woont daar, net voorbij die kapperszaak."

4.7

De webbeheerder

We zitten bij Flip van der Mast thuis in zijn werkkamer. Die bevindt zich op een zolder met een schuin dak en een dakkapel die zo breed is als het hele huis. Vandaaruit hebben we een magnifiek uitzicht op het park.

Op het grote bureau van Flip van der Mast staat een drietal pc's, waarvan één met een extra groot scherm.

Hij beheert dus de 'Buitenkind'-website voor Zuiderwijk. Wat houdt dat precies in? En zou hij zo vriendelijk willen zijn de techniek zo veel

mogelijk buiten zijn verhaal te houden? Dat belooft hij.

“Voor alle duidelijkheid”, zegt hij, “zoals u het zegt, lijkt het net alsof ik de complete landelijke ‘Buitenkind’-website beheer. Dat is dus niet zo. We werken wel nauw samen met de landelijke site en we zijn ook gekoppeld aan onderwijssites als www.kennisnet.nl.

Het beheer van de landelijke site doet de ‘Buitenkind’-organisatie zelf. Ik houd me alleen bezig met de pagina’s die onze wijk, of liever onze school, heeft op de algemene ‘Buitenkind’-website. Elke school die meedoet, krijgt namelijk een format aangeleverd, met ruimte op hun server en een link, een doorklikmogelijkheid.”

Hij surft naar de uitbundige kleurrijke ‘Buitenkind’-site. “Kijk”, zegt hij, “in dit venstertje typ je de schoolnaam in – dat staat er ook bij – en vervolgens kom je direct op de ‘Buitenkind’-pagina van onze school.”

Dat is ook precies wat er gebeurt: ‘Buitenkind Zuiderlicht’ zien we langzaam in kleurige fantasieletters uit het zwart naar voren komen, uit de boxen klinkt een aanstekelijk deuntje. Een groepje kinderen verschijnt dat in koor ‘Welkom bij Buitenkind Zuiderlicht’ roept. Dan zijn we op de homepage. We zien een vrolijke wirwar van foto’s en plaatjes. En buttons met verschillende doorklikmogelijkheden:

Nieuws, Buitenkind-activiteiten, Forum, Jouw plek.

“Het grappige is”, zegt Flip van der Mast, “dat het maken van deze pagina’s een van de eerste ‘Buitenkind’-activiteiten was, waar de kinderen voor konden kiezen. Wat je hier ziet is bedacht, en in zekere zin ook gemaakt, door de kinderen.”

“Waar staat *Jouw plek* voor?”, willen we weten.

“*Jouw plek* is een gedeelte speciaal voor de deelnemende kinderen. Het wordt afgeschermd met een persoonlijk wachtwoord. Dus alleen die ene leerling kan daarbij komen. En natuurlijk zijn of haar leerkracht op school. En hier”, hij klikt *Forum* aan, “kunnen ze hun reacties en commentaren kwijt.”

We kijken even met hem mee.

“Bij manege Merry Merrie is het supergaaf”, lezen we, “alle paarden zijn lief, vooral Polly. Ik heb haar al twee keer geborsteld en ik heb mama gevraagd of ik op paardrijden mag.” En: “We hebben vandaag de varkens mogen voeren bij boer Janssen. Ze zitten met heel veel in een hok en ze hadden zo’n honger dat ze heel hard schreeuwden. En het stinkt mega! Maar het was toch leuk!”

De ‘Buitenkind’-pagina’s van Zuiderwijk zijn ook bereikbaar via de gewone site van de school. “Dat leek me wel zo handig”, zegt Flip van der Mast.

Zijn inhoud en vormgeving eigenlijk aan regels gebonden?

“Nee, dat zou ook tegen het ‘Buitenkind’-principe zijn. Natuurlijk zijn er wat praktische aanbevelingen en ook een aantal voorbeelden. Maar uiteindelijk bepalen de kinderen zelf wat er wel en niet inkomt en hoe het eruitziet. Persoonlijk vind ik dat echt top. Niks is zo saai als honderden websites die er allemaal hetzelfde uitzien. Elke wijk is anders, en ook de kinderen in die wijk. Eigenlijk versterkt een wijk op deze manier zijn eigenheid, zijn eigen karakter. En dat is mooi, toch?”

“Wat gaat er schuil achter de button *Buitenkind-activiteiten*?”, vragen we.

Hij klikt. Voor ons zien we twee rijen kaders met daarin steeds een ‘Buitenkind’-activiteit gekoppeld aan de naam van een bedrijf of instelling. We zien hoe manege Merry Merrie kinderen uitnodigt om

haar pony's te verzorgen, een basketbalvereniging die introductiemiddagen houdt, een boswachterij die kinderen meevraagt op ontdekkingsocht, enzovoorts.

“Deze bedrijven en instellingen – *participanten* heten ze, zoals u misschien weet – sturen zelf hun beeld- en tekstmateriaal in, of verwijzen naar hun eigen website voor meer informatie. U ziet, ik hoef zelf eigenlijk weinig méér te doen dan te zorgen dat het zaakje draait. Maar nu moet ik u vragen mij te verontschuldigen”, zegt hij en sluit zijn pc's af. “Ik moet mijn kinderen van de buitenschoolse opvang halen.” Hij kijkt op zijn horloge: “Ik heb nog maar een kwartiertje.”

Als wij vijf minuten later op het trottoir overleggen of we nu eerst naar het zorgcentrum zullen gaan of naar de landschapsarchitect, passeert Flip van der Mast ons in zijn auto. Hij claxonneert kort en steekt even zijn hand op.

Het wordt eerst zorgcentrum De Zuiderzon, besluiten we.

4.8

De zorgmanager

Zorgcentrum De Zuiderzon ligt aan de andere kant van het park. Op het terras dat grenst aan de parkrand doen zich enkele ouderen tegoed aan de warmte van een vriendelijk lentezonnetje. Aan een tafeltje vlakbij de deur die toegang geeft tot het terras, drinken we iets met Marga Van Harten, directrice van De Zuiderzon en al meer dan twintig jaar werkzaam in de zorg. Net als mijnheer De Vries maakt zij al vanaf het begin deel uit van het kernteam ‘Buitenkind’.

“Ik ben altijd een groot voorstander geweest van vernieuwing in de zorg”, zegt ze. “Wij hoorden bij de eerste instellingen die extramuraal gingen”, vervolgt ze niet zonder trots: “We hebben een centrum, waarin alle diensten geconcentreerd zijn met daaromheen allemaal appartementen waar onze cliënten zoveel mogelijk zelfstandig wonen. Voor medische, paramedische en maatschappelijke hulp kunnen ze terugval- len op het centrum.

Maar we zijn er nog lang niet, want onze ouderen en zieken staan nog te veel buiten de samenleving. Kijk, en dat vond ik het mooie aan 'Buitenkind': dat je kinderen en zorgbehoevenden op een leuke manier met elkaar in contact kunt brengen. Als we deze mensen dan niet terug de maatschappij in kunnen brengen, kunnen we in elk geval proberen de maatschappij in hun dagelijkse leven terug te brengen. Door de kinderen binnen te laten. Dat was een van de eerste mogelijkheden die ik in 'Buitenkind' zag – meteen al. En met mij de hele staf hier."

Waren de kinderen meteen enthousiast? En, niet minder belangrijk: hoe reageerden de cliënten?

"Nou, weet u, de eerste aanmeldingen – van de kinderen bedoel ik – die vielen me eerlijk gezegd wat tegen. Maar blijkbaar vonden de kinderen die wél meededen het zo leuk dat ze andere kinderen met hun enthousiasme wisten aan te steken. Nu moeten we zelfs al af en toe 'nee' zeggen, anders wordt het hier wat al te druk. En onze cliënten, ja hoe zal ik het zeggen, verreweg de meesten vinden het werkelijk geweldig! Hun gezichten beginnen te stralen meteen als ze de deur opendoen om de kinderen binnen te laten die hun een paar uur gaan helpen met boodschappen doen, of in de tuin werken. Dat heb ik zelf meerdere keren gezien. Als kinderen voor het eerst hier komen, breng ik ze namelijk vaak zelf even weg. Daarna vinden ze de weg zelf wel."

Is het niet te vermoeiend voor de cliënten? Die zijn toch vaak ziekelijk en al die drukte niet meer gewend.

"Soms wel, ja. Maar onze cliënten zijn vaak eenzaam. Ze vinden het vooral leuk. Het doet ze zó goed dat die kinderen er zijn. Dat zie je en dat merk je. De sfeer hier is beter dan hij ooit geweest is. Vroeger hoorde je hier nauwelijks geluid. Eigenlijk was het maar een dooie, saaie boel en nu is er beweging en hoor je kinderstemmen."

De terrasdeur achter ons gaat open. We herkennen het meisje met het rode jasje en haar Marokkaanse vriendinnetje die we in het park gesproken hebben. Ze rennen naar een oudere vrouw die verderop in het zonnetje zit. De vrouw is zichtbaar verheugd met hun komst. Ze wijst de meisjes een stoel aan.

Van mijnheer De Vries hebben we begrepen dat Marga Van Harten alle bestaande initiatieven in kaart heeft gebracht, is dat zo?

"Ja, dat klopt. U moet weten dat er op heel veel plekken al aan een betere gezondheid voor kinderen wordt gewerkt. Scholen, gemeentes en instellingen

zoals de GGD, Centrum voor Jeugd en Gezin, Jantje Beton, Jongerenwerk, Vereniging Speeltuinen – ze zijn allemaal op hun eigen manier bezig met wat toch een groot probleem aan het worden is: het gebrek aan beweging bij kinderen en het overgewicht dat daar het gevolg van is. Het vervelende alleen is dat al die initiatieven, hoe goed en effectief ze soms ook zijn, slechts een beperkte groep bereiken. Net zo jammer is het dat ze allemaal onafhankelijk van elkaar opereren. Er is te weinig samenwerking, laat staan onderlinge afstemming. Maar ons is het gelukt vrijwel alle initiatieven die er hier in de wijk bestonden, in 'Buitenkind' te integreren. Dat was nooit gebeurd als die organisaties de doelstellingen van 'Buitenkind' niet volledig zouden onderschrijven. En weet u wat zo prettig was? Ik heb er niet eens zo heel veel moeite voor moeten doen. Die mensen wisten zelf maar al te goed waar de schoen wrong.”

Het wordt tijd om af te ronden. Mevrouw van Hartens tijd is beperkt. Nog een laatste vraag dan: vindt zij 'Buitenkind' een geslaagd project?

“Tot nog toe zeker, in elk geval wat het aandeel zorg betreft. Voor de rest, ja...

Ik zit in het kernteam en we komen regelmatig bij elkaar om te zien hoe het gaat en of we hier of daar wat extra sturing moeten geven. Afgaande op de geluiden die ik van de anderen hoor en wat ikzelf in de wijk zie, gaat het steeds beter. Natuurlijk maken we foutjes, maar al doende leer je. En ik moet zeggen dat we erg veel aan de stagiaire gehad hebben. Die heeft ons heel goed geholpen met het schrijven van een activiteitenprogramma voor de kinderen. Maar u moet wel bedenken dat 'Buitenkind' nooit afgerond is! Het is een project dat nooit afkomt, als het goed is tenminste. Er komen steeds nieuwe kinderen bij die onze zorg en onze aandacht nodig hebben. Dat houdt niet op. En 'Buitenkind' dus ook niet!”

Er lijkt haar plotseling iets te binnen te schieten. “Weet u wat u zou moeten doen?”, vraagt ze.

“Nee”, antwoorden we lichtelijk verbaasd.

“Kom over een jaar of vijf nog eens terug. Dan kunnen we zien of 'Buitenkind' zo ingesleten is in het dagelijkse leven hier in Zuiderwijk, dat het een vanzelfsprekendheid is geworden. Pas als dat het geval is, kun je zeggen of 'Buitenkind' echt geslaagd is.”

We nemen afscheid. Als we buitenom het terras willen verlaten, komt de oudere mevrouw naar buiten met twee grote glazen limonade.

Op dat moment zien de meisjes ons en zwaaien met een snelle, bijna verlegen handbeweging.

Wij zwaaien terug.

De landschapsarchitect

“Dit hier is de allereerste schets van het zeer ruim opgezette kinderpark Kakelbont, al heette het toen nog niet zo.” Bob Bouma van Bouma en Partners rolt een grote tekening uit over de tafel van de conferentiekamer in zijn kantoor aan de Zuidsingel. Bouma en Partners is een Nederlands bureau voor stedenbouw en landschapsarchitectuur dat landelijke bekendheid geniet.

“En dit”, zegt hij terwijl hij een stapeltje kindertekeningen en maquettes van een kastje afpakt, “vormde daarvoor de basis.”

Het kinderpark was het eerste ‘Buitenkind’-project in de categorie ‘Bouwen aan de wijk’, en meteen ook het grootste tot nu toe.

“Het park is in wezen ontworpen door de kinderen”, zegt hij. “Ja, en niet alleen ontworpen, maar ook aangelegd. Weliswaar met de hulp van ouders, vrijwilligers en bedrijven uit Zuiderwijk, maar ze zijn bij alle stadia betrokken geweest. Kinderpark Kakelbont, die naam is door henzelf bij meerderheid gekozen, kun je dus vrijwel volledig op het conto van de kinderen schrijven. Dat is volgens mij uniek voor Nederland. Ze hebben in grote lijnen de attracties bedacht, de beplantingen, de paviljoens. De ‘jungle’ – dat is een stukje bijna ondoordringbaar bos, met hele smalle padjes en in het midden een kinderdorp van zelfgebouwde hutjes – was ook een idee van de kinderen.”

En wat is dan precies zijn bijdrage geweest?

“Wij hebben al die ideeën en schetsjes op elkaar afgestemd en gezorgd voor een logische inrichting. En zelfs daar zijn de kinderen bij betrokken geweest. Verder hebben we alle bouwsels en toestellen die de kinderen bedacht hebben, op veiligheid en bouwtechnische kwaliteit getoetst. Van ons was ook het idee om een netwerk van kindveilige paden en schoolroutes aan te leggen door de wijk. Dat zijn paden die allemaal vanuit het kinderpark vertrekken en in alle uithoeken van de wijk uitkomen. Maar ook hier geldt weer dat de meeste routes samen met de kinderen zijn uitgezet. Eigenlijk heeft ‘Buitenkind’ onze rol veranderd. Waren we vroeger vooral creatieve eenlingen, nu fungeren we meer als coach en inspirator voor de kinderen.”

Is het park al helemaal ingericht?

“Nee, want dat zou ook betekenen dat de kinderen van straks niks meer aan het park zouden kunnen toevoegen. Dat is niet de bedoeling van ‘Buitenkind’. We hebben nu een aantal ideeën uitgewerkt. Met de uitvoering daarvan zijn ze nog steeds bezig. Zo hebben we al beplantingen aangebracht en als we straks een nieuw plekje nodig hebben, dan kappen we gewoon wat weg.

Dit jaar is weer een nieuwe groep kinderen met de toekomst van het park aan de slag gegaan. Ik heb nog niks gezien, maar van een van de leerkrachten van de school heb ik gehoord dat ze een grote moestuin willen gaan aanleggen waarvan ze de opbrengsten op een eigen parkmarkt willen gaan verkopen. Je moet het kinderpark zien als een experiment, een soort van proeftuin. Het is gereserveerd voor kinderen, een echt kinderparadijs. Het is niet langer publiek domein, dus niet voor iedereen toegankelijk. Vanwege de veiligheid is er vanuit de school een gecontroleerde ingang.”

Participanten doen in principe belangeloos mee. Ze krijgen er geen geld voor. Geldt dat ook voor Bouma en Partners?

“Ja, vindt u dat vreemd?”

Even weten wij niet wat te zeggen.

“Nou, helemaal belangeloos is het niet. We hebben er wel degelijk belang bij. Door mee te doen, kweken we veel goodwill voor Bouma en Partners in Nederland en ver daarbuiten. Het park, de manier waarop we het met de kinderen samen hebben aangepakt, heeft ons erg veel geleerd. Ook wij hebben in het verleden soms te weinig rekening gehouden met de uiteindelijke gebruikers; in veel gevallen waren dat kinderen. Maar nu, door dit en andere projecten, zijn we zo veel wijzer geworden. Die waardevolle ervaringen hebben niet alleen veel duidelijk gemaakt, ze hebben ons ook geïnspireerd tot innovatieve ideeën. Bovendien heeft dit project erg veel positieve publiciteit gehad. Tot in het buitenland. Het heeft ons ten minste twee vergelijkbare opdrachten opgeleverd, en we zijn nu bezig met een derde, een kinderpark in Kopenhagen.”

4.10

De directeur van de woningcorporatie

Walter Sleutelbos is al meer dan vijftien jaar directeur van woningbouwvereniging Aedificia, die met ruim 28.000 woningen de grootse corporatie in Nederdam is. In die vijftien jaren heeft hij aardig wat initiatieven, projecten en nieuwe regels voorbij zien komen.

Hij neemt zijn zwarte bril af en wrijft die nadenkend schoon met een felblauw brillendoekje.

“U begrijpt wel”, zegt hij, “dat ik niet zo snel meer van iets nieuws ondersteboven raak.”

Hij houdt zijn bril even tegen het licht om te zien of alle ongerechtigheden verdwenen zijn en zet deze dan weer op.

“Maar zo’n tweeëneenhalf jaar geleden, tijdens een symposium over ‘Wonen en Gezondheid’, woonde ik een presentatie bij over ‘Buitenkind’.

Ik dacht meteen: ja, zó moet het! Dit is de enige manier waarop het kan lukken. De wijk moet het zélf doen! Weliswaar met een beetje hulp van ons, de gemeente en de landelijke overheid. Maar toch.

We zijn veel te lang *top-down* bezig geweest. Door te veel en te vaak dingen van bovenaf op te leggen – met de beste bedoelingen overigens, geen misverstand – hebben we elk greintje eigen initiatief in de kiem gesmoord. *Bottom-up*, dát moet het zijn! Als het niet vooral van de mensen in de wijk zelf komt, dan kun je het eigenlijk wel vergeten. Dat hebben we helaas maar al te vaak moeten ondervinden.

Dat wil niet zeggen dat we nooit geprobeerd hebben het initiatief bij de wijk te leggen – integendeel – maar het bleek ontzettend moeilijk om de mensen en de krachten te mobiliseren.

Ja, en toen kwam de Stichting Buitenkind. ‘Buitenkind’ maakte ons duidelijk dat iedereen direct al veel ontvankelijker is wanneer het om kinderen gaat. Kinderen zijn per slot van rekening de toekomst. Wat ook heel helder uit de presentatie van ‘Buitenkind’ naar voren kwam, was dat onze rol niet meer moet zijn dan die van iemand die het eerste zetje geeft. Net als bij die dominostenen. Als de eerste omvalt, volgt de rest vanzelf. Wij moeten niet meer dan aanjager zijn; als het eenmaal loopt kunnen wij ons terugtrekken en van een afstandje de zaak in de gaten houden. Beetje bijsturen of een kleine ingreep, als dat nodig is. Bijvoorbeeld wanneer een participant met een activiteit komt die in onze ogen te passief is. Veel verder gaat onze bemoeienis eigenlijk niet.”

Hoe is ‘Buitenkind’ in Zuiderwijk precies van de grond gekomen?

“Ik heb de Stichting Buitenkind uitgenodigd om voor een klein gezelschap van sleutelfiguren opnieuw een presentatie te geven. Met sleutelfiguren bedoel ik personen die in de wijk een belangrijke positie hebben of die veel aanzien genieten bij de bewoners. Daarmee hebben we een kernteam gevormd. Naast mijzelf zaten daarin: mevrouw Iris Draaibaar, hoofd van de basisschool – haar hebt u al gesproken. Mijnheer De Vries, die erg populair is bij de bewoners, wilde ook heel graag. Verder mevrouw Van Harten, directrice van het Zorgcentrum, en Achmed Karmouch, voorzitter van de stadsdeelraad, die net een paar weken op vakantie is.

Het initiatief om de stichting uit te nodigen, is in dit geval van onze corporatie uitgegaan, maar voor hetzelfde geld had dat bij de school of bij de wijkvereniging gelegen.

Ik heb juist deze mensen gevraagd, niet alleen vanwege hun positie maar vooral vanwege hun vele connecties en – ook niet onbelangrijk – hun inzet en enthousiasme die ik kende van eerdere projecten waarin we hebben samengewerkt.

Met de hulp van de vertegenwoordiger van ‘Buitenkind’, een jonge vrouw die al ervaring had met enkele eerder gestarte ‘Buitenkind’-projecten, hebben we een aanpak bedacht, specifiek voor Zuiderwijk – een wijk die, zoals u weet, een smeltkroes is van verschillende nationaliteiten, culturen en godsdiensten. De eerste tijd hebben we niets anders gedaan dan *spreading the word*: het begrip ‘Buitenkind’ bekendmaken, om mensen op allerlei plekken in de wijk rijp te maken voor het achterliggende idee.

Daarna zijn we op zoek gegaan naar participanten, bedrijven en instellingen die ‘Buitenkind’-activiteiten zouden kunnen onderbrengen. Vooral mijnheer De Vries heeft daarin fantastisch werk verricht.

Ik weet niet of u dat inmiddels duidelijk is geworden, maar ‘Buitenkind’ is een doorlopend project. Er zijn aanleidingen genoeg om nieuwe participanten te zoeken, want kinderen komen steeds weer met nieuwe voorstellen en ideeën. En we steken natuurlijk ook het nodige op van andere projecten. Er vinden namelijk regelmatig ontmoetingen plaats. Soms komt men hiernaartoe, soms gaan wij zelf bij andere ‘Buitenkind’-projecten kijken. En dan blijkt dat je erg veel van elkaar kunt leren. In die zin werkt de landelijke website van de Stichting Buitenkind heel goed, zowel informerend als verbindend.

Ja, een andere reden is: het aantal kinderen dat aan ‘Buitenkind’-activiteiten meedoet, groeit nog steeds.

Voor sommige activiteiten en deelprojecten moet financiële ondersteuning gezocht worden. Onze corporatie doet daarin vrij veel, maar de gemeente ook, en voor sommige activiteiten krijgen we subsidie van de rijksoverheid of de provincie. Daarmee wil ik alleen maar zeggen dat er ook voor het kernteam steeds werk aan de winkel blijft. Dus we komen regelmatig bij elkaar om te bekijken hoe het gaat. We bespreken nieuwe

initiatieven en ideeën of gaan op zoek naar ondersteuning om bepaalde activiteiten of projecten binnen 'Buitenkind' mogelijk te maken"

We stellen de vraag ook aan hem: "Is 'Buitenkind' een succes?"

"Wat mij betreft zeker, ook al is het misschien nog wat te vroeg voor een dergelijke conclusie. Maar ik zie wat er gebeurt in de wijk. Iets wat ik lang niet gezien heb: er groeit een zekere eenheid, ondanks alle verschillen. Er is optimisme, en hoop. Mensen die elkaar eerst negeerden, praten nu met elkaar. Begrijp me goed, het is geen paradijs en dat zal het ook wel nooit worden, maar de sfeer en de leefbaarheid zijn echt met sprongen vooruitgegaan."

Hij loopt naar een artist's impression aan de muur. We zien rechtsonder de naam 'Bouma en Partners'. De artist's impression stelt Zuiderwijk voor met in het midden de school en daarachter in verschillende tinten groen het grote kinderpark. Vandaaruit loopt een tiental slingerende groene lijnen naar alle kanten de wijk in – de kindveilige paden, zoals we weten.

"Kijk", zegt hij, "symbolischer kan het bijna niet. Dankzij 'Buitenkind' heeft Zuiderwijk weer een hart. Deze wijk was een dodelijk saaie wijk met alleen maar 'kijkgroen', zonder enige prikkel, inspiratieloos. Gelukkig gaat het steeds beter met de gezondheid van deze patiënt. Net als met die van de kinderen die er wonen."

5.

Co-creatie:

WijkenvoorKinderen.nl

Auteurs: Theo Versnel (DynaVision), Pierre Gerrissen en Carlo van Herwaarden (Mobillion)

5.1

In de kern

In dit project stimuleren we dat vanuit de activiteiten van kinderen, nieuwe ideeën ontstaan over de inrichting van de wijk en de omgeving. Die ideeën komen van de kinderen zelf, die op een internetcommunity activiteiten beschrijven en uitwisselen, en inrichtingsideeën bespreken en waarderen. Ook anderen kunnen met voorstellen komen.

Daarvoor is een actieve community nodig. We slaan daarbij twee vliegen in één klap. We ontwikkelen namelijk een activiteitsite voor de jeugd en koppelen daaraan een community die de ervaringen en wensen van de jongeren vertaalt naar nieuwe inrichtingsvoorstellen.

5.2

Web 2.0 en burgerparticipatie

De moderne mens wil invloed op zijn omgeving, wil zijn omgeving mee ontwerpen. Web 2.0 maakt dat mogelijk. Het project 'Wijken voor Kinderen' is een experiment waarin getoetst wordt of het proces van co-creatie kan leiden tot een organische verandering in een specifieke wijk. Het gaat om een nieuwe vorm van burgerparticipatie. Idealiter wil je als burger niet alleen meewerken aan de creatie van voorstellen, maar wil je ook medebeslissingsrecht hebben. Daarmee verandert de puur

adviserende rol die zo kenmerkend is voor de huidige participatietrajecten. Deze veel toegepaste inspraak is in feite eenrichtingsverkeer. Sommige overheden gebruiken ook wel interactieve beleidsvorming, en dat is al tweerichtingsverkeer. Maar nog een stap verder is co-creatie. Als maatschappelijk proces is het te zien als een vorm van empowerment, een sturingsfilosofie die uitgaat van de kracht en de kennis in de samenleving. Interessant en uitdagend is dat het in dit project aan de aanbodkant gaat om de combinatie van overheid, overheidsgerelateerde organisaties (zoals scholen), verenigingen en (semi-)commerciële bedrijven. De vraag is of die allemaal de uitdaging aandurven om de touwtjes uit handen te geven en de bewoners zowel het probleem als de oplossing te laten aandragen.

5.3

Wijken voor Kinderen!

In de gezonde wijk is de alledaagse leefomgeving zó ingericht dat deze stimuleert tot een gezondere leefstijl. Met dat uitgangspunt is het doel van het project 'Wijken voor Kinderen' om de wijk vanuit het perspectief van het kind om te vormen naar een open en op de natuur gerichte wijk.

De beleving van groen heeft een positieve werking op onze geestelijke gezondheid. Daarnaast wil het project kinderen in staat stellen zich breed te oriënteren en te ontwikkelen. De wereld buitenshuis is een belangrijk onderdeel daarvan. In het project stimuleren we dat vanuit de activiteiten van kinderen, nieuwe ideeën ontstaan over de inrichting van de wijk en de omgeving. Die ideeën komen van de kinderen zelf, die op een internetcommunity de ideeën bespreken en waarderen. Ook anderen kunnen met voorstellen komen.

Daarvoor is een actieve community nodig. We slaan daarbij twee vliegen in één klap. We ontwikkelen namelijk een activiteitsite voor de jeugd (zie www.wijkenvoorkinderen.nl) en koppelen daaraan een community die de ervaringen en wensen van de jongeren vertaalt naar nieuwe inrichtingsvoorstellen.

Wijkaart met daarin de locatie van de activiteiten

Videootjes

Voorbeeld van een activiteit

Forum

Wat er op de website gebeurt, moet worden geanalyseerd en door aanbieders samen met de bewoners tot voorstellen worden gebracht waarover die bewoners samen met de aanbieders besluiten. Aanbiedende organisaties moeten goed voorbereid zijn om die voorstellen te accepteren en te realiseren in de fysieke wereld. Een wel heel bijzonder aspect aan deze nieuwe werkwijze in dit project is dat de basis van het veranderproces bij kinderen ligt. Doordat zij zich – gestimuleerd door de website – anders en actiever gaan gedragen in de omgeving buitenshuis, verwachten we structurele veranderingen in de wijk.

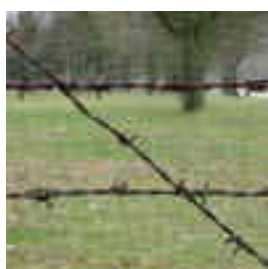
5.4

Kinderen en het proces van co-creatie

Kinderen spelen buiten, al dan niet geactiveerd door de website ‘Wijken voor Kinderen’. Ze ontdekken daardoor de natuur in de buitenruimte....

en komen daarbij allerlei obstakels en belemmeringen tegen, zoals veel geparkeerde auto's, prikkeldraad en drukke wegen.

Maar het kan ook zijn dat ze zich gewoon vervelen, er te weinig speelgroen en kraakgroen is of dat het buiten toch wel een beetje eng is.

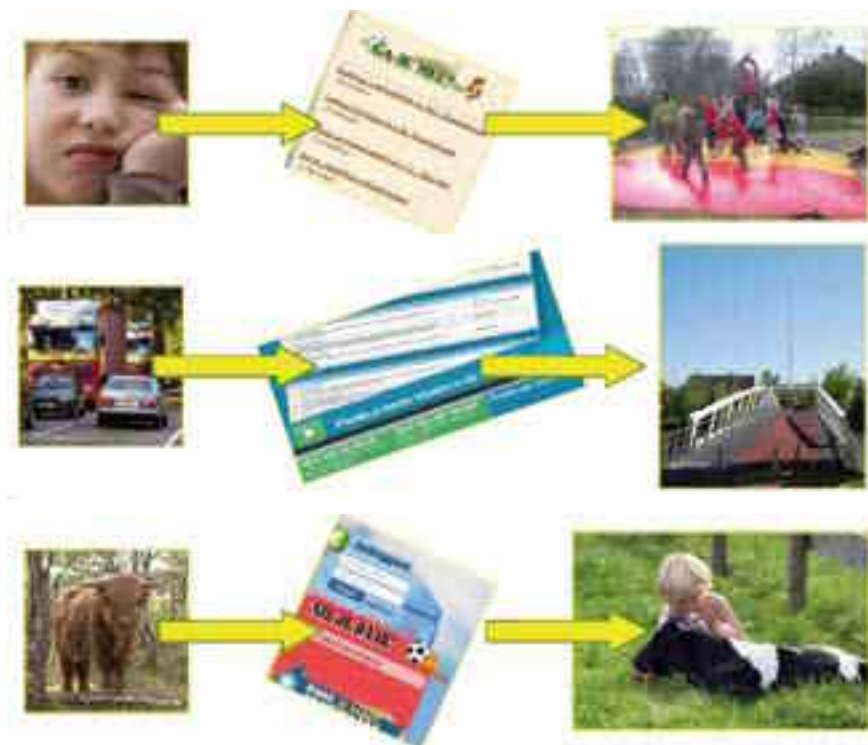

De kinderen bespreken dat met elkaar, met hun ouders, hun leraren ... of in de community.

Bijvoorbeeld het probleem met prikkeldraad. De ondervonden belemmeringen en mogelijke oplossingen worden in de community gepost, maar wel een beetje gestructureerd, zodat erover gediscussieerd kan worden en anderen er waarde aan kunnen toevoegen.

Over ideeën of oplossingen kan worden gestemd. Interactief overleg volgt met aanbieders – in dit geval de gemeente en de grondeigenaar, hier een veehouder. Het kan leiden tot een prima oplossing: een bruggetje met veerooster in plaats van prikkeldraad. En zo wordt via co-creatie voor elk probleem wel een oplossing gevonden:

5.5 Niet alleen de kinderen, maar iedereen...

In dit concrete project zijn kinderen de initiële doelgroep, maar zij vormen natuurlijk – al gaande – niet de enige bron voor aanpassingen in de wijk. Alle bewoners, belanghebbenden en geïnteresseerden kunnen ideeën, suggesties en concrete oplossingen voor verbeteringen inbrengen.

Het resultaat zal zijn dat de bewoners een gezonde leefstijl zullen aannemen, meer buiten gaan bewegen en dingen doen in een wijk die zich steeds meer naar buiten richt. Letterlijk en figuurlijk!

Zo helpt dit co-creatie-instrument om oplossingen te zoeken die de directe leefomgeving gezond(er) maken. Groen in de directe woonomgeving heeft een positieve invloed op mensen. Mensen met een groengebied in de nabijheid zijn eerder geneigd om te gaan wandelen of hardlopen.

Maar er is meer nodig dan alleen de aanwezigheid van groen. Er wordt in dit project ook gewerkt aan een betere inrichting en toegankelijkheid van wijken.

5.6 De rol van aanbieders

De essentie van co-creatie is dat aanbieders – zeg maar de organisaties die het idee of de gekozen oplossing moeten gaan uitvoeren, zoals de gemeente, de woningbouwcorporatie of ondernemers – natuurlijk ook een stem hebben. Zij moeten uiteindelijk de ‘gekozen’ ideeën realiseren, financieren en exploiteren. Ze bemoeien zich op basis van gelijkwaardigheid met de discussie. Voorafgaande aan de ideeontwikkeling maken zij in de community duidelijk wat hun speelruimte is en committeren zich om de overeengekomen oplossing ook daadwerkelijk te realiseren.

5.7

Randvoorwaarden voor co-creatie

Een aantal spelregels hebben we altijd nodig:

- Gelijkwaardigheid van gebruikers/burgers en aanbieders.
- Incentives: de fysieke resultaten zijn motivatoren om mee te blijven doen.
- Wie er mee mogen doen. De algemene regel is: zo open mogelijk, laat iedereen met belangstelling toe. Maar in dit specifieke geval is het zinvol om gradaties aan te brengen door een voor iedereen heldere manier van screening toe te passen in het proces. Het uiteindelijke doel is co-creatie tussen bewoners van de wijk en de bijbehorende aanbieders. Wat anderen vinden kan interessant zijn, maar hoeft geen onderdeel uit te maken van het besluitvormingsproces.
- Het onderwerp van de co-creatie kan gebonden zijn aan regels, zoals budgetten veiligheid, omvang, et cetera. Al vroeg in de discussie moeten aanbieders hun voorwaarden kenbaar maken. Overigens geven ze daarmee tevens aan dat ze overeengekomen oplossingen daadwerkelijk zullen realiseren.
- De rol van de moderator moet voor deelnemers helder zijn. Het moet ook een zichtbare actieve rol zijn. Er moeten in de community heldere afspraken bestaan over gedrag en taalgebruik. Zo moet ook duidelijk zijn hoe er wordt omgegaan met zich misdragende deelnemers. Overigens betekent dat niet dat kritische teksten geweerd worden. De moderator is geen inhoudelijke censor. De community zelf moet die rol spelen (zelfreinigend vermogen). Van belang is dat mensen (kinderen en volwassenen) in staat gesteld worden om te bouwen op elkaars ideeën. Dat geeft meerwaarde en verhoogt de kwaliteit van de oplossingen. Daarmee is het in zichzelf een extra prikkel om betrokken te blijven.

De activiteitsite en de community zijn niet het doel, maar juist – en alleen – een middel om tot verandering te komen.

Concepts for a healthy neighbourhood – four picture essays

Rutten, H. et al.

InnovationNetwork report no 09.2.210, Utrecht, The Netherlands, July 2009.

This report contains four picture essays compiled on behalf of InnovationNetwork. The essays give four visions, in text and image, on a Healthy Neighbourhood – one of the concepts of InnovationNetwork's Healthy Society theme.

A healthy neighbourhood is usually seen as a neighbourhood that is beneficial to the residents' physical health. The mounting problem of overweight is the prime target of health projects in neighbourhoods. Accordingly, a healthy neighbourhood must encourage lots of exercise and offer good clean air. Key elements are: more spaces for children to play and for adults to walk and jog, and greenery (trees, plants, grass fields) to thrive. The approach so far has been largely top-down: after establishing that the conditions are suitable and – often – soliciting input from residents, the task of realizing such a healthy neighbourhood is typically placed in the hands of non-residents (council officials, housing associations, developers, etc.). One disadvantage of this top-down approach is that the 'health' ambition is confined to physical health and that responsibility for the neighbourhood's quality is almost automatically entrusted to non-residents. Can this be done differently? Can long-term resident involvement be made an organic and inevitable part of our approach to neighbourhood improvement initiatives? And can we organize things in such a way that residents and non-resident parties jointly discover how to give shape to the neighbourhood's health?

To answer this question InnovationNetwork asked three landscape architect firms to conceive and implement a co-creation approach for designing the (partly green) outside areas in a neighbourhood and to try these out in collaboration with the local council or neighbourhood housing association. Each combination developed its own approach supported, if desired, by experts in co-creation. The results of the work have been documented in four picture essays: three combinations with the landscape architect in a pivotal role and one from the co-creation experts.

Picture Essay 1: 'Neighbourhood Successions'

This idea was developed for application in the 'Botenbuurt' neighbourhood in Eindhoven. The health improvement strategy for the Botenbuurt centres on the flywheel mechanism, i.e. initiate improvements which, in turn, produce further improvements. Several special green building element ('parasites') are deployed to infuse colour and variety into the grey housing stock. Due to the innovative linkage of the parasites to the 'smarter buying' concept of the housing association involved (Trudo), these parasites also serve as a cash generator. The money is ploughed into greening up the neighbourhood, drawing on an extensive catalogue of ideas and suggestions. Thanks to the enhanced greenery, people are keen to live in the neighbourhood, stay there longer and may choose to expand their homes with a parasite, thus perpetuating the beneficial cycle of more money for greenery leading to a more attractive neighbourhood. This self-supporting system costs virtually nothing to start up, empowers residents (which increases the chance of success) and is flexible in terms of time.

The idea's crystallization point is the playground area. Trudo can use its resources here to acquire ownership of all the land and transform this forgotten corner into a meaningful space for the neighbourhood. The playground area can become a neighbourhood focal point, which is easy to access, attractive and socially safe. Using the 'greenery' and 'parasites' as the ingredients, a space can be created for young and old, for sports, games and shared community life. The actual details of the design can vary in time and be adjusted to suit changing needs or circumstances.

Picture Essay 2: 'Firecracker Folder'

One obvious way to bring about improvements in a neighbourhood is to carry out initiatives through council authorities and organizations from outside the neighbourhood. But residents and organizations in the neighbourhood itself can also realize improvements on their own initiative. Initiatives that originate in the neighbourhood itself have a great many advantages: they can count on more cooperativeness and pro-activeness, benefit from local knowledge, cater to local needs and stand a greater chance of consolidation and follow-up. But such initiatives can only spring forth and flourish if specific conditions are met. First and foremost: residents and organizations must find and understand each other, and they must be confident that the plans are viable.

The Firecracker Folder offers residents and neighbourhood organizations a set of examples of initiatives that they can easily undertake themselves. By subsequently implementing a number of small projects with residents and various local parties, we can obtain a more complete picture of the specific preconditions for success. At the same time, this helps to foster

the organic growth of the right conditions – which thus also become objectives of the initiatives. Each project must lead to improvements on at least three quarters of the identified objectives. The idea was developed for and tested in the ‘Het Groene Dorp’ neighbourhood in Alphen a/d Rijn.

Picture Essay 3: ‘Outdoor Child’

Outdoor Child is the collective name for a large number of activities conceived and set up by the neighbourhood itself – by the children in the neighbourhood, but also by parents, volunteers, businesses and neighbourhood organizations, with the aid of schools and experts (e.g. dieticians and movement therapists). These activities have two characteristics in common: they stimulate children to move more and discover their surroundings. In this way Outdoor Child spurs children’s curiosity, their desire to learn and, of course, their imagination. They learn while they move and vice versa.

Various kinds of activities have been grouped into six categories: sports, healthcare, occupations, nature, science and neighbourhood building. The intention is for the children to choose an activity or project from each category that they would like to be involved in. The children themselves keep a record of all their Outdoor Child activities on a dedicated website (www.buitenkind.nl). This idea was originally developed for the ‘Stroinkslanden’ neighbourhood in Enschede, but has been applied in several neighbourhoods in Groesbeek.

Picture Essay 4: Online community: ‘WijkenvoorKinderen.nl’

This project seeks to turn children’s activities into a source of new ideas for designing and shaping the neighbourhood and surroundings. These ideas come from the children themselves, who describe and exchange activities and discuss and rate design ideas as members of an online community. Others are also welcome to put forward ideas.

An active community is absolutely essential to make this work. We hit two birds with one stone: we develop an activity site for young people and link this to a community that translates the young people’s experiences and wishes into new design proposals.